

2^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΟΖΑΝΗΣ

Πολιτισμική Εφημερίδα

Αριθμός φύλλου 1, εκδότης Τμήμα Γ4.
Κοζάνη, Δευτέρα 9 Μαΐου 2022

Μια μικρή εφημερίδα, αφορμή να μιλήσουμε για την πόλη μας.

Στα πλαίσια του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της τρίτης Γυμνασίου, και σε συνεργασία με τους μαθητές του Γ4 τμήματος του 2ου Γυμνασίου Κοζάνης, αποφασίσαμε στη βαθμολογία των μαθητών κατά το δεύτερο τετράμηνο του σχολικού έτους 2021-2022 να συνυπολογισθεί - αντί για το σύνηθες πρόχειρο διαγώνισμα- η εργασία τους με θέμα την έκδοση μιας σχολικής εφημερίδας, η ύλη της οποίας θα μας υπενθύμιζε το παρελθόν, θα πιστοποιούσε το παρόν και θα έθετε τα θεμέλια για την πρόβλεψη του μέλλοντος της πόλης που ζούμε. Για την ολοκλήρωση της εργασίας, με θέμα: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ, ΟΠΩΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ, οι μαθήτριες και οι μαθητές έκαναν χρήση, ως ενδεικτική βιβλιογραφία: ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ του ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994, τα

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ - ΑΡΙΘΜ. 6 - Ανά τας οδούς και τας ρύμας της Κοζάνης... του Λάζαρου Αθ. Παπαϊωάννου, την βικιπαίδεια και τα τοπικά site.

Η συντονίστρια καθηγήτρια, Βιολέττα Μπούσιου.

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ο Ναός του Αγίου Νικολάου από το έτος 1745 οπότε μεταφέρθηκε η έδρα της Επισκοπής από τα Σέρβια στην Κοζάνη και εντεύθεν είναι ο Μητροπολιτικός και Καθεδρικός ναός της πόλης και της επαρχίας. Πρωτοκτίσθηκε το 1664 με πρωτοβουλία του άρχοντα της τότε κωμόπολης Χαρισίου Τράντα και την ποικιλότροπη συνδρομή των χριστιανών. Υπάρχει η εκδοχή να προϋπήρχε ναός και προ του 1664. Κατά Ιανουάριο του 1800 δίνεται χοτζέτι του Καδή του Κοζά Εγρι-Μπουτζιάκ, με

το οποίο παρέχεται άδεια ανακαινίσεως της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου «που υπήρχε από τον καιρό της κατακτήσεως και ήταν παραμελημένη...» αναφέρει ο Γεωρ. Αθ. Χώρας σε εργασία του που δημοσιεύεται στον τιμητικό τόμο του Μητροπολίτη ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ «ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ σ. 540». Η εκδοχή αυτή το ότι υπήρχε δηλαδή Ναός προ της κατακτήσεως πρέπει να θεωρείται απίθανη. Μάλλον σαν αιτιολόγηση για τη χορήγηση της άδειας πρόκειται επειδή στη χορήγηση τέτοιων αδειών ήταν πολύ φειδωλές οι τουρκικές αρχές. Μόνον επισκευές παλαιών εκκλησιών επιτρέπονταν. **Το 1664 συνεπώς πρέπει να πρωτοκτίσθηκε. Επί επισκόπου μάλλον Θεοφάνη που χειροτονήθηκε το 1649** μετά την καθαίρεση του προκατόχου του Μελετίου, ή Ιωάσαφ, αν μεταξύ αυτών δεν μεσολάβησε άλλος. Εφημέριος του ναού αυτού που επιμελήθηκε για το κτίσιμό του δεν αναφέρεται. **Προγενέστεροι ναοί ήταν οι του Αγίου Δημητρίου και των Αγίων Αναργύρων στα ανατολικά της πόλης** όπου φαίνεται ότι εκκλησιάζονταν οι έποικοι του Κτενίου **και του Αγίου Αθανασίου στα δυτικά** όπου εκκλησιάζονται οι εξ Ηπείρου οικιστές. Καθώς δε οι πληθυσμοί των δύο αυτών συνοικισμών αυξάνονταν και οι οικοδομούμενοι χώροι συνέκλιναν ο ένας προς τον άλλο, διαφάνηκε και το φυσικό κέντρο της ενιαίας πόλης, όπου κτίσθηκε ο καινούργιος Ναός του Αγίου Νικολάου ως κεντρική καθολική εκκλησία και πνευματικό κέντρο της διαμορφούμενης νέας πόλης. Σ' αυτόν έσμιζαν με την σπουδαιότερη των ανθρώπων σχέση, της προσευχής και της θ. λατρείας όλοι οι Κοζανίτες του καιρού εκείνου και συνεχίζουν μέχρι σήμερα. Μέσα σε 50 χρόνια όμως με την αύξηση του πληθυσμού που στα χρόνια αυτά ήταν αθρόα ένεκα των μαζικών μετακινήσεων προς την Κοζάνη πληθυσμών από διάφορους γεωγραφικούς χώρους, ο ναός κατέστη στενάχωρος και ανεπαρκής για τις νέες αυξημένες θρησκευτικές ανάγκες των χριστιανών, γι' αυτό και κοινός πόθος και αίτημα πλέον των κατοίκων ήταν η ανέγερση καινούργιου ευρύχωρου και ευπρεπέστερου ναού. Για το σκοπό αυτό όμως, απαραίτητη ήταν και η συναίνεση των τουρκικών αρχών που δύσκολα επέτρεπαν το κτίσιμο εκκλησιών. Επ' αυτού ο Γουναρόπουλος στα «ΚΟΖΑΝΙΚΑ» του 1872 που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό «ΠΑΝΔΩΡΑ» αναφέρει « **...Αυξηθείσης της πόλεως ανάγκη ην ναού ευρυχώρου. Προς**

τούτο οι κάτοικοι έφεσιν έχοντες ουδέν ηδύναντο κατορθώσαι δι' αντίπραξιν των τούρκων, τέλος δια του ευλαβεστάτου Αρχιεπισκόπου Αχρίδος τυχόντος αδειας σουλτανικής ανήγειραν κατά το έτος 1721 τον ναόν του Αγίου Νικολάου...» (έτος 1722 αναφέρεται στην προμετωπίδα του κώδικος Αγίου Νικολάου). Η άδεια αυτή δόθηκε για επισκευή του Ναού, αλλά με διάφορους τρόπους και μεθοδεύσεις και μάλιστα και με δωροδοκίες των Αρχών οι Κοζανίτες κατεδάφισαν τον παλιό και στη θέση του ανήγειραν καινούργιο, ευρύχωρο για την εποχή, καλύτερης αρχιτεκτονικής με την πρόσθεση τόξων και θόλων και καλύτερης οικοδομικής τέχνης. Εκείνο που δεν μπόρεσαν, φαίνεται, να προσπεράσουν ήταν το ύψος του κτίσματος. Έμεινε πάλι η εκκλησία σαν ένα ημιυπόγειο κτίσμα **για να παραπονείται αργότερα ο Κωνσταντίος ότι βρίσκεται 10 σκαλοπάτια κάτω από την επιφάνεια και για τη σκοτεινότητά του και να αναγκάζεται στη συνέχεια ο Φώτιος να ανοίγει παράθυρα και να τοποθετεί φανάρια για το φωτισμό του.** Υπάρχει η εντύπωση ότι το δυτικό τμήμα του Ναού, όπου ο γυναικωνίτης, κατασκευάστηκε μεταγενέστερα σαν προέκταση της αρχικής Εκκλησίας. Αυτή η εκδοχή πρέπει να θεωρείται λανθασμένη για τους εξής λόγους: Το τμήμα αυτό του Ναού είναι σε μέγεθος ίσο με το ένα τρίτο του όλου κτίσματος. Η κατασκευή του θα απαιτούσε άδειες σουλτανικές και διαδικασίες, αλλά και δαπάνη μεγάλη. Για κάτι τέτοιο δεν υπάρχει καμμία γραπτή πληροφορία. Θα μπορούσε τάχα να διαφύγει όλως διόλου της προσοχής όσων ασχολήθηκαν με τον Ναό και να μην αφήσει μερικά ίχνη; Έχουμε γραπτά στοιχεία για πολύ μικρότερα πράγματα και για πολύ παλαιότερες εποχές. - Η βόρεια είσοδος του Ναού, κατά τη γενική αρχιτεκτονική των Ναών που υπαγορεύεται από τη λειτουργική πρακτική θα έπρεπε να είναι τοποθετημένη στα μέσα περίπου των πλευρών, ενώ αν παραδεχθούμε ότι ο Ναός τερμάτιζε στο ανατολικό του σημερινού Γυναικωνίτη, τότε οι κύριες είσοδοι της εκκλησίας θα ήταν τοποθετημένες στις γωνίες. Πράγμα απαράδεκτο για ένα Ναό με ιδιαίτερες αξιώσεις έστω και των χρόνων εκείνων. - Μία τέτοια εκκλησία δεν μπορούσε να κτισθεί χωρίς γυναικωνίτη. Γνωστό είναι ότι ο μικτός εκκλησιασμός ανδρών-γυναικών ήταν εντελώς αδιανόητος και μία κατασκευή εκκλησίας χωρίς γυναικωνίτη θα

ισοδυναμούσε με αποκλεισμό των γυναικών από τον εκκλησιασμό. - Οι αγιογραφίες στο ανατολικό του Γυναικωνίτη είναι ίδιες με τις αγιογραφίες του Ναού. Θα αγιογραφούσαν τάχα την εξωτερική όψη, εκτειθέμενη στον ήλιο και τις βροχές; - Τα δομικά υλικά και η δομική τεχνική είναι ίδια για ολόκληρο το κτίσμα, εκτός από τους νάρθηκες που έχουν λαξευμένες πέτρες και πιο επιμελημένη τεχνική. Ο βόρειος μάλιστα νάρθηκας έχει και τούβλα και ίσως να έγινε από το Φωτίο το 1916, μαζί με τις άλλες διαρρυθμίσεις. – Το ότι η οροφή του γυναικωνίτη είναι διαφορετική από την οροφή του άλλου Ναού δεν πρέπει να μας ξεγελάει. Δεν μπορούσε να γίνει θολωτή. Δεν έπαιρνε το ύψος. – **Εκείνο που δείχνουν τα πράγματα είναι ότι η μόνη επέκταση έγινε επί Φωτίου με την προέκταση του ορόφου του Γυναικωνίτη επάνω από το δυτικό νάρθηκα. Αυτό φαίνεται και από το τμήμα αυτό του τοίχου που είναι μπολιασμένους.**

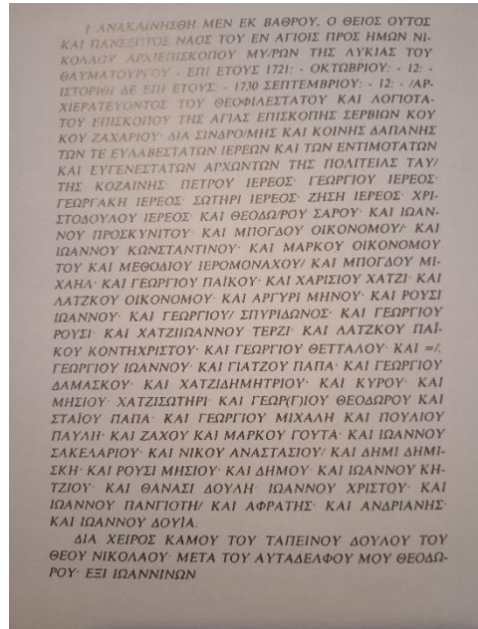

Ιερό Έκδομα του Αγίου Νικολάου στο προσκυνητάρι
 Στο επάγγελμα ενδομα του Αγίου Νικολάου του προσκυνηταρίου υπάρχει ένθετο επάγγελμα. Η εκδομα ενέχεται επί της εποχής των επιτρόπων Προέδρος: Πριβιτερός Ιωάννης Κ. Σιωπής, Δικουθάνων, Νικόλαος Μ. Τραχάλιος, Τάσιος, Στέργ. Στ. Μουκάς, Μέλη: Θωμάς Γ. Τσομαής και Στέφ. Γ. Γεωργίου, 1935.
 Παραπλευρικός: "ΕΡΓΩΝ ΑΔΑΜΙΔΗ ΤΡΙΚΑΛΑ"
 Στα διαχειριστικά του Ναού θρικούμε ότι το 1933 για την επάγγελμα, ο Παπασαχάλης διαρίσασσιν 175 δραχμών, ο παπαδημήτρης Χατοίσις 150 δραχμές, Η Κούλα Ι. Δίαφα, αργυρά νομισματα, και άλλοι διάφορα ασσημα και χρήματα.
 Από του 1933 συνταξία άρχισ και έγινε η παραγγελία και το 1935 τελείωσε το έργο.

Αγιογράφιση- Τέμπλο -Ξυλόγλυπτα

Ολόκληρη η εσωτερική επιφάνεια της Εκκλησίας είναι διακοσμημένη με πλούσια και εντυπωσιακή αγιογραφία. Σειρές Αγίων και πολυπρόσωπες παραστάσεις τοποθετημένες κατά την εκκλησιαστική τάξη κοσμούν τον Ιερό χώρο και προκαλούν αίσθηση και λατρευτικό δέος στους εκκλησιαζόμενους. **Ο Ναός**

αγιογραφήθηκε το 1730 επί επισκόπου Ζαχαρίου, εδρεύοντος στα Σέρβια και εφημερίων όσων αναγράφονται στην κτητορική επιγραφή, εντοιχισμένα στα δεξιά της βόρειας εισόδου καθώς εισερχόμεθα και έχει ως εξής:

Το Ιερό Τέμπλο και τα ξυλόγλυπτα της Εκκλησίας, όπως θρόνος, παραθρόνια, άμβων, Ιερό κουβούκλιο του Ιερού Βήματος κ.λ.π., όλα αριστουργηματικής τέχνης, κατασκευάσθηκαν και τοποθετήθηκαν βραδύτερα και μάλιστα κατά τα έτη 1747 έως 1750 και **περατώθηκαν οπωσδήποτε προ του 1755, από τον ξυλόγλυπτη και σκαλιστή Μπαντοβέρη**, όπως εξαγεται από λογαριασμούς πληρωμών καταχωρισμένους στον Κώδικα Οικονομικών του Αγ. Νικολάου των ετών αυτών.

Η μορφή του Ναού

Εξωτερικά ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Νικολάου, δεν έχει να παρουσιάσει τίποτα το σπουδαίο. Και το σχήμα του είναι σύμμετρο και τα οικοδομικά υλικά με τα οποία είναι κτισμένος της σειράς και ο τρόπος κατασκευής εντελώς πρόχειρος, εκτός του εξωτερικού της κόγχης του ιερού, το τμήμα του Προδρόμου και μερικά τμήματα του νάρθηκα. Εσωτερικά όμως με τους καλοκατασκευασμένους θόλους και τα τοξωτά, με το υψηλής τέχνης τέμπλο και τα άλλα ξυλόγλυπτα και τον πλούτο των τοιχογραφιών που αναπτύσσονται σε ολόκληρη την εσωτερική επιφάνεια, με

πολυπρόσωπες παραστάσεις, έχει μία ιδιαίτερη υποβλητικότητα που προκαλεί ευλαβική και θεοφιλή αίσθηση. Και η λειτουργικότητά του είναι σωστή. Υστερεί βέβαια στην ακουστική οπωσδήποτε και στο φωτισμό, που αναπληρώνονται από τις μικροφωνικές εγκαταστάσεις και τις ηλεκτρικές λάμπες των πολυελαίων.

Παρεκκλήσιο Τιμίου Προδρόμου

Στη βόρεια πλευρά του Αγίου Νικολάου στο ανατολικό τμήμα του νάρθηκα είναι ενσωματωμένο το παρεκκλήσι του Τιμίου Προδρόμου. Πρέπει να κτίσθηκε λίγο μεταγενέστερα του κυρίως Ναού του Αγίου Νικολάου. Τελούνται πολλές φορές στο παρεκκλήσι αυτό πρωινές ακολουθίες της θ. λειτουργίας, ιδίως κατά τις γιορτές της παραμονής των Χριστουγέννων και του Πάσχα, ώστε να αποσυμφορείται ο κυρίως Ναός του Αγίου Νικολάου, και να ευκολύνονται στη θεία μετάληψη οι όσοι επείγονται για διάφορους λόγους.

Θαύμα του Αγίου Νικολάου στην Κοζάνη.

«Τα έτη 1943-45 ήμουν στην Κοζάνη, την πρωτεύουσα της Δυτικής Μακεδονίας. Ήταν ημέρες τρομερές για το έθνος μας. Οι αντάρτες συνέλαβαν τριακοσίους και πλέον Κοζανίτες, αθώους ανθρώπους, τους έκλεισαν στη φυλακή της Κοζάνης και ανεμένετο η εκτέλεσί τους. Αγωνία μεγάλη σε όλη την πόλι. Ξημέρωσε η 6η Δεκεμβρίου, ημέρα κατά την οποία η Κοζάνη εορτάζει τον άγιο Νικόλαο ως πολιούχο της στον ωραίο ιστορικό ναό του Αγίου Νικολάου Κοζάνης. Εορτή λοιπόν στην Κοζάνη, αλλά οι Χριστιανοί ουδέποτε άλλοτε ήταν τόσο λυπημένοι και στενοχωρημένοι όσο την ημέρα εκείνη· δάκρυα έτρεχαν στα μάτια τους. Τότε ως ιεροκήρυκας της πόλεως ανέβηκα στον άμβωνα υπό το κράτος ιεράς συγκινήσεως και είπα τα εξής λίγα λόγια. «Σήμερα ο Άγιος Νικόλαος Κοζάνης δεν εορτάζει. Σήμερα ο Άγιος Νικόλαος πενθεί και κλαίει, διότι αθώοι άνθρωποι είναι μέσα στις φυλακάς. Όπως εκείνοι οι ένδοξοι στρατηγοί ήταν εις τας φυλακάς και τους έσωσε ο άγιος Νικόλαος, έτσι και σήμερα εις τας φυλακάς της Κοζάνης υπάρχουν οι άνθρωποι αυτοί». Εν συνεχεία, με κίνδυνο της ζωής μου, απηύθυνα έκκληση δραματική προς τους αντάρτες, προς τον καπετάν – Μάρκο (Βαφειάδη), ο οποίος

κυριαρχούσε στην περιφέρεια εκείνη και ήταν σαν θηρίο ανήμερο, και τους είπα· «Εν ονόματι του Ναζωραίου, εν ονόματι του δικαίου, εν ονόματι του ανθρωπισμού, είσθε υποχρεωμένοι τους αθώους αυτούς ανθρώπους, την άγια αυτή ημέρα του αγίου Νικολάου, να τους ελευθερώσετε». Έτσι είπα. Και μολονότι απευθυνόμουν σε σκληρές καρδιές, εν τούτοις ο άγιος κατευνάζει και τους πιο αμείλικτους χαρακτήρες. Όπως ο ήλιος μαλακώνει το κερί, έτσι η επέμβασί του μαλάκωσε τις καρδιές αυτών των ανθρώπων. Το ίδιο βράδυ, προτού να δύση ο ήλιος, οι 300 Κοζανίτες ήταν ελεύθεροι μέθ' στους δρόμους της Κοζάνης! Να λοιπόν ότι και τότε και τώρα και πάντοτε ο άγιος Νικόλαος θαυματουργεί. Και να γιατί το θαύμα με τους τρεις στρατηγούς με συγκινεί ιδιαίτερος. Έσωσε στη Λυκία τους τρεις όταν ήταν σωματικώς επί της γης, έσωσε στην Κωνσταντινούπολη τους τρεις όταν πλέον ήταν στον ουρανό, έσωσε και τους τριακόσιους στην Κοζάνη επί των ημερών μας.[...]» Μακαριστός Αυγουστίνος Καντιώτης, ιεροκήρυκας - Μητροπολίτης Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας, (1967-2000).

Δέσποινα Χαμπίδου, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ο **Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου** αποτελεί πνευματικό κέντρο της ενορίας και βρίσκεται, εν μέσω πεύκων, στον ομώνυμο λόφο. **Δεν είναι σίγουρο αν πρώτα χτίστηκε έστω σαν μικρός οικισμός η Κοζάνη και ύστερα κτίστηκε ο Άγιος Δημήτριος, ή πρώτα ο Άγιος Δημήτριος και μετά η Κοζάνη.** Είναι πάντως από τους αρχαιότερους ναούς της Κοζάνης που βρίσκεται πάντα στην ίδια θέση. Όπως αναφέρει ο Π. Λιούφης και ο Γουναρόπουλος υπήρχε ναός του Αγίου Δημητρίου, σε μικρές διαστάσεις από των Βυζαντινών χρόνων, προτού δηλαδή σκλαβωθεί ο τόπος στους τούρκους. Και κατά τις μαρτυρίες των ιδίων και όπως προκύπτει **από το Χρυσόβουλο Κατακουζινού του 1730 όπου μεταξύ των κτημάτων της Μονής Ολυμπιοτίσης φέρεται και «...τόπος Κόζανιανης συν τη μικρά εκκλησία του Αγίου Δημητρίου...»**, η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου ήταν μετόχι της Μονής Ολυμπιοτίσης Ελασσώνας. Και προφανώς λειτουργούσε σα μοναστήρι. **Κατά το 1612, ένεκα κινημάτων και πολιτικής αναταραχής στη Θεσσαλία και στην Ήπειρο,**

πολλοί καταδιωγμένοι από τις περιοχές αυτές προσήλθαν στην Κοζάνη, και προσωρινά τουλάχιστον στεγάστηκαν στα κελιά του Αγίου Δημητρίου, αναφέρει πάλι ο Π. Λιούφης. Συνεπώς υπήρχε μοναστήρι με κελιά και όλα τα απαραίτητα κτίσματα. Στους καιρούς μας κελιά δε φαίνονται ούτε σαν ίχνη ερειπίων. **Το 1754 επί Επισκόπου Ιγνατίου η εκκλησία ανακαινίστηκε εκ βάθρων, δηλαδή στην ίδια θέση με καινούργια θεμέλια έγινε καινούργια εκκλησία οπωσδήποτε σε μεγαλύτερες διαστάσεις, με την επιστασία και επιμέλεια Σωφρονίου, μοναχού και μιας ευσεβούς με το όνομα «Ζηνοβία», οργάνωσε το μοναστήρι, έκανε περιοδείες σε διάφορους τόπους, όπου έκανε εράνους και συγκρότησε μοναστήρι με αρκετές μοναχές που λειτούργησε μέχρι και το 1820. Συνεπώς από των χρόνων του Βυζαντίου μέχρι το 1820 ο ναός αυτός λειτουργούσε μάλλον ως μοναστηριακός.** Δεν υπήρχε προφανώς κάποιο αυτοτελές μοναστήρι με πλήρη οργάνωση, **αφού άλλωστε ως το 1750 αναφέρεται ως μετόχι της Ολυμπιοτίσσης, αλλά αποτελεί μια μορφή μοναστηρίου.** Στη Δημοτική βιβλιοθήκη υπάρχει παλαιά εικόνα με επιγραφή: *«Εικών δι' οπτασίας ευρεθείσα εν τοις αρχαίοις του Ναού καταπτώμασι δι' ης των συνεχών θαυμάτων εγένετο η πρώτη της κατά μικρόν ανεγέρσεως του ταύτης επωνύμου ναού και του μοναστηρίου. Εν Κοζάνη γέγονε Σωφρονίου μοναχού του μοναστηρίου εν τω αψινδ=1754 Αυγούστου 5. Εδιωρθώθη δε δια της σπουδής Χαρισίου Ιερέως εν τω αωγ=1803 Απριλίου 23».* **Είδαν στο όνειρο δηλαδή ότι ήταν θαμμένη η εικόνα, έσκαψαν την αποκάλυψαν και κτίσθηκε ο πρώτος μικρός ναός του Αγίου Δημητρίου.** Δηλαδή πέρα από αυτόν τον Ναό που ανακαίνισε ο Σωφρόνιος, υπήρχε και προγενέστερος στα χαλάσματα του οποίου βρήκαν την ιερά εικόνα. Το επίγραμμα της εικόνας μάλλον είχε ξεθωριάσει και το 1803 το διόρθωσε ο ιερέυς Χαρίσιος. Επίσης στη Δημοτική βιβλιοθήκη υπάρχει έγγραφο με αραβική γραφή, στο πίσω μέρος του οποίου αναφέρεται: «1765 Νοεμβρίου 15 μουρασαλές του κατή δια τον Άγιον Δημητρίον, όπου επροδόθη ότι έγινε μερεμέτι και εξετάσας δεν εύρον ούτω και έδωσε μουρασαλεν...». (Συλλογή Μνημείων Ν. Δελιαλή 1955). Κάποιος κατήγγειλε δηλαδή ότι έγινε κρυφά κάποια επισκευή, ο Κατής το εξέτασε και διαπίστωσε ότι δεν είχε γίνει. Από

εντοιχισμένη επιγραφή φαίνεται ότι ο Ναός ανακαινίσθηκε και πάλι εκ βάθρων επί Επισκόπου Ευγενίου το 1863. Το επίγραμμα αναφέρει «Ανεκαινίσθη ο ναός του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, συνδρομή των ευλαβών χριστιανών αρχιερατεύοντος του κυρίου Ευγενίου, επιτρόπου του Π. Σακελλαρίου μετά του Νάνου Κίρκου Χ. Τζήμκα και Ζήση Τσιόππια με πρωτομαστόρους Δ. Κοντζκό και Ν. Βούλγαρην 1868 Απριλίου 28».

Οι εικόνες του τέμπλου φέρουν χρονολογίες από το 1863 έως το 1866 ενώ οι τοιχογραφίες είναι μεταγενέστερες. Στην ίδια εποχή μάλλον τοποθετήθηκε το υπάρχον τέμπλο και τα λουπά ξυλόγλυπτα. Κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας και μάλιστα πριν από το 1800 και εντεύθεν ο ναός παύει οπωσδήποτε να είναι μοναστηριακός. Είναι καθώς φαίνεται από τα διάφορα στοιχεία οργανωμένη ενορία. Από το 1803 έως το 1820 Ιερατικός Επίτροπος του Αγίου Δημητρίου φέρεται ο ιερομνήμων Χαρίσιος. Εφημέριοι επίσης της εκκλησίας φέρονται οι ιερείς Παπαδημήτριος και πρωτοπαπάς Ευθύμιος το 1804. Παπαθεόδωρος και Παπαευθύμιος το 1806. (Ο παπαθεόδωρος πούλησε καρυά και ο παπαευθύμιος έκανε αγιασμούς). Ο Παπαχαρίσιος φέρεται μακαρίτης και επίτροπος αναλαμβάνει ο Παπαευθύμιος. Από το 1822 έως το 1833 αναφέρονται ιερείς ο Παπαευθύμιος, Παπαγιάννης, Παπαγιάνκος και διάκος Παπαρούσης. Από το 1823 έως το 1833 ως επίτροπος αναφέρεται ο Νομιμοφύλαξ Παπανικόλαος. Ο ναός συνεπώς λειτουργούσε, κανονικά ως ενοριακός χωρίς διακοπές, εκτός μερικών έκτακτων δυσάρεστων καταστάσεων, οπότε γίνονταν βίαιες καταλήψεις και αυθαίρετες πράξεις από μέρους των τούρκων, όπως το 1896 «... όπου άτακτοι στρατιώτες του Πίρσεν Ταμπουρου ...εισήλθαν και εις τον ναόν του Αγίου Δημητρίου ... όπου εκτός των άλλων ...και τας εικόνας των αγίων εβεβήλωσαν και κατέστρεψαν ... γράφει ο Μητροπολίτης Κωνσταντίας.» (Εκ. Κωδ. 49). Στοιχεία αναφοράς στη λειτουργία της εκκλησίας αποτελούν και διάφοροι λογαριασμοί και τα οικονομικά και περιουσιακά του. Το 1868 εμφανίζονται έσοδα 8.332 γρόσια και έξοδα 8.377 γρόσια. Το 1896 η ακίνητη περιουσία ήταν 1 κήπος σύνορο με ιδιοκτησία Βαμβακά και Ταμπάκινα, 1 αμπέλι στον Τσιαϊπούνι, 1 στρέμμα αμπέλι, αφιέρωμα Κωστάκη Λίτσαινας, 1 αλώνι γειτονιά με Στέργιο

Χαλβατζή και άλλα μερικά (Εγρ. Αρχ. Εκ. Κωδ.) Από όλα αυτά τα κτήματα δεν υπάρχει σήμερα κανένα. Από το 1900 και εδώθε υπάρχουν βέβαια πλειότερα στοιχεία και μαρτυρίες γύρω από την λειτουργία της εκκλησίας. Ο αυλόγυρος της εκκλησίας κτίστηκε το 1937 και δαπανήθηκε το ποσό των 10.710 δραχμών, όπως φαίνεται από έγγραφο αρχείου της 18-12-1937. Το 1960 με την επιμέλεια του τότε εφημέριου και προϊσταμένου του Ναού Παναγιώτου Δημόπουλου και των επιτρόπων Ιωάννη Καραδαλή, Κωνσταντίνου Πισλή, Δημητρίου Λιόντα, έγινε γενική επισκευή. Προεκτάθηκε προς δυσμάς ο ναός περί τα 3-4 μέτρα, αποξυλώθηκε ο παλιός ξύλινος γυναικωνίτης που είχε σχεδόν αποδιοργανωθεί εντελώς και κατασκευάσθηκε καινούργιος με τιμεντοκατασκευές. Αντικαταστάθηκαν οι ξυλοκολώνες στηρίξεως της στέγης με τιμεντοκολώνες. Επισκευάστηκε γενικώς η στέγη, ανακατασκευάστηκε εκ νέου ολόκληρη η οροφή με καινούργια σανίδια και λουπά υλικά και έγινε επιδαπέδωση του Ιερού Βήματος και γενική συντήρηση των ξυλόγλυπτων. Το 1988 με πρωτοβουλία του εφημέριου Αντωνίου Γεωργιάδη, και την επιμέλεια του ίδιου και των συνεφημερίων του Χρήστου Ζαχαράκη και Μιχαήλ Μεκερίδη και των επιτρόπων Ιωάννου Καραδαλή, Κωνσταντίνου Πισλή, Κωνσταντίνου Παρδάλη, και Νικολάου Τράχου, έγιναν νέες επισκευές και κυρίως αποξυλώθηκε ο παλαιός νότιος νάρθηκας και ανακατασκευάστηκε καινούργιος σε μεγαλύτερες διαστάσεις κατά πλάτος και σύγχρονα οικοδομικά υλικά. Μηχανικός του έργου αυτού Κωνσταντίνος Δεσποτίδης και Ρένα Καραδαλή και κατασκευαστής του έργου εργολάβος Γεώργιος Καραγιάννης με το συνεργείο του. Οι διαστάσεις της εκκλησίας βρίσκονται σε καλές αναλογίες και εξασφαλίζεται ευρυχωρία και άριστη λειτουργικότητα. Στο εξωτερικό του βόρειου τοίχου και μάλιστα προς τη βορειοανατολική γωνία υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα με επίγραμμα: «Θεοδότη φιλάτη, εις ενταύθα νυν κοιμάσαι, τον αιώνιον τον ύπνον πλην κι' εντευθεν σ' αγαπώ. Σ' αγαπώ και σ' ενθυμούμαι, Θεοδότη μου, ψυχή μου, σ' έχασα φευ παρ' ελπίδα, μ' άφησες με τόσα τέκνα, μ' έριψες σε τόσας θλίψεις κι έφυγες και δεν σε είδα. Έφυγα πλην ήτο θεία προσταγή εσύ να ζήσης, των φιλάτων προστάτης κι' εύχομαι να ευτυχήσεις. Γαίαν

έχους ελαφράν. Κοζάνη 25 Δεκεμβρίου 1864. Ο δυστυχής σύζυγος Κ. Γ. Κοεμτζόπουλος». Μοιάζει μάλλον με επιτύμβια και δεν είναι σίγουρο αν τοποθετήθηκε από πρώτης ώρας στη θέση όπου βρίσκεται ή γενομένης κάποτε κάποιας επισκευής, αφαιρέθηκε από κάποιο μνήμα ή για να μη είναι κάπου παραπεταμένη τοποθετήθηκε σ' αυτή τη θέση. Γύρω στον ναό άλλωστε υπήρχε και το Νεκροταφείο του Αγίου Δημητρίου. **Το χρόνο 1863 έγινε η ανακαίνιση του Ναού.** Αυτή η πλάκα γράφτηκε το 1864 το Δεκέμβριο. Ίσως τοποθετήθηκε σε κάποια μεταγενέστερη επισκευή.

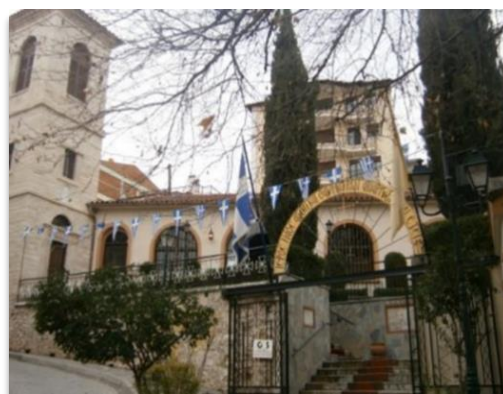

Στον ανατολικό νάρθηκα της εκκλησίας ενσωματωμένο με τον κυρίως ναό του Αγίου Δημητρίου, **είναι το παρεκκλήσιο του Αγίου Παντελεήμονος** που χτίστηκε το 1887 όπως αναφέρεται σε εντοιχισμένη επιγραφή «Ανηγέρθη εκ θεμελίων ο ιερός ούτος Ναός επ' ονόματι του Αγίου Μεγαλομάρτυρος και ιαματικού Παντελεήμονος αρχιερατεύοντος του Σερβίων και Κοζάνης κ.κ. Ευγενίου και επιτροπεύοντος του Νιούλη Σαββούλη και Γεωργίου Ν. Παϊβούρη Αρχιτέκτων Κόκας, συνδρομή των πολιτών εν έτη 1887 Ιουνίου 1 Κοζάνη.» Υπάρχει φορητή εικόνα του Αγίου Παντελεήμονος. Φέρει χρονολογία με χρυσά γράμματα 1766.

Δημήτριος Παπατάσιος, μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

Από τις παλαιότερες εκκλησίες της Κοζάνης. Ίσως η δεύτερη μετά τον Άγιο Δημήτριο. **Για πρώτη φορά πρέπει να κτίστηκε και να καθιερώθηκε το 1612.** Ο Π. Λιούφης αναφέρει: «...μέχρι το 1612 ουδέν άξιον λόγου ιστορικών γεγονός αναφέρεται εν Κοζιανη ή η θεμελίωσις μικρού ναού επ' ονόματι των Αγίων Αναργύρων και κατασκευή κρήνης παρ' αυτώ και νεκροταφείου». Η εκκλησία αυτή λειτούργησε μάλλον σαν μοναστήρι για ένα διάστημα. Σε παλιό μηνιαίο της εκκλησίας βρίσκουμε ενθυμήσεις: «Η παρούσα θεία και ιερά βίβλος Νοέμβριος και Δεκέμβριος υπάρχει της Μονής των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού και αν τις των χριστιανών βουλευθή αποξενώσει αυτήν εκ της Μονής των Αγίων εχέτω την αράν των τριακοσίων δεκαοκτώ Θεοφόρων Πατέρων και των αγίων... εν ημέρα της κρίσεως και κληρονομήσαι και την αγχόνην του Ιούδα

ζρλα=1623 (71-5508) » και άλλη «...τέλος αγν (1650) ενθύμησις δια τα βιβλία των Αγίων Αναργύρων πως βρίσκονται εις τον Παπαδήμκον του Γιάγκου τούτου τας χείρας και είναι βιβλία του Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου και Ιανουαρίου και Φεβρουαρίου, Μαΐου και Ιουνίου και Ιουλίου και ανθολόγιον και χειρόγραφα και πετραχήλια και θυμιατός- Πάσχος δια τούτον του έτους αγν (1650)».

Ανακαινίσθηκε εκ βάρων το 1815. Ο Κ. Γουναρόπουλος στο δημοσίευσμά του του 1872 αναφέρει: «...Οι Ναοί εισίν επτά...Ο των Αγίων Αναργύρων βορείως, ευρύχωρος οποσούν και ευπρεπής, ανακαινισθείς το 1815 επί αρχιερατείας Βενιαμίν». Επιστολή του Αλή Πασά που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Δήμου του 1813 έχει ως εξής « Βεζίρ αλήπασια- μονογραφή- ορισμός από τον υψηλότατον, εις σε λόγου σου χακήμη του Μπουτζακιού, μετά τον χαιρετισμόν μου άλλο δεν σοι γράφω, παρά ερχόμενοι οι Κοζάνιται , αυτού, να τους δώσης ένα χοτζέτι δια να κάμουν ταμήρι ένα παληοκκλήσι όπου έχουν εις άκραν την χώραν τους των αγίων αναργύρων ονομαζόμενον και κινδυνεύει να κρεμνισθή, έδωσα και εγώ το ιζήνι να την μερεμετήσουν και να τους δώσης και εσύ το χοτζέτι και να μην τους πάρης τίποτας, ταύτα εξ αποφάσεως **1813**: Μαΐου Ιωάννινα». Μ' αυτή την άδεια προφανώς, που πήραν για να μερεμετίσουν το εκκλησάκι και στη θέση του έκτισαν εκ θεμελίων την καινούργια εκκλησία με μεγαλύτερες διαστάσεις και μάλιστα στις σημερινές της, διότι δεν φαίνεται να έγινε άλλη ανακαίνιση. **Από το 1820 έως το 1831** ως Επίτροποι- διαχειριστές του Ναού φέρονται: Δημήτριος Ιωάννου, Παπευθύμιος, Παπαχαρίσιος. **Από το 1832 ως 1837**, Δευτερεύων Μάρκος, Νομοφύλαξ Νικόλαος, Ιερομνήμων Νικόλαος, Μιχαήλ Ιερεύς, Πρωτοπαππάς Νικόλαος, Νομοφύλαξ Νικόλαος, Ιερομνήμων Ιωάννης. **Από το 1838 ως 1844**, Σακελλάριος Μάρκος, Πρωτοπαππάς Νικόλας, Ιερομνήμων Ιωάννης, Δευτερεύων Γεώργιος. (Εκ. Κωδ. 100) Το 1896 γενομένης απογραφής βρέθηκε να έχει 2 αλώνια βορείως της εκκλησίας, 1 αλώνι στην τοποθεσία Κεραμαργιό, 1 φούρνο συνορευόμενον με οικίαν Γ. Ρεπανά (Ε.Κ. 101). Τα μεν αλώνια βορείως του Ναού υπήρχαν μέχρι τελευταίως. Αμφισβητήθηκε η κυριότητά τους από το Δήμο Κοζάνης που ήθελε να τα οικειοποιηθεί, πήγε η υπόθεση στα δικαστήρια και με την 305/1971 απόφαση του Πρωτοδικείου και την

202/1972 απόφαση του Εφετείου Λαρίσης, η εκκλησία δικαιώθηκε. Στη συνέχεια ολόκληρος αυτός ο χώρος των αλωνίων εκ 5 στρεμμάτων περίπου δόθηκε στο Δημόσιο αντί του συμβολικού ποσού των 1. 497.440 με το 2829/73 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Ιωάννου Γκιουλέκα και κτίστηκε Δημοτικό Σχολείο. Τα χρήματα που πήρε η εκκλησία διατέθηκαν για την οικοδόμηση του κτηρίου «ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ». Τα άλλα κτήματα που αναφέρονται στην απογραφή αυτή, δεν υπάρχουν και ούτε φαίνεται τι έγιναν. Από το 1950 πάντως, αφ' ότου έχουμε προσωπική επαφή με τα εκκλησιαστικά της πόλης, ουδέποτε έγινε λόγος για τα κτήματα αυτά. (η απογραφή στον Εκ. Κωδ. 101) **Το Μάρτιο του 1910** βρίσκουμε αφορισμό του Μητροπολίτη κατά του Μιχαήλ Παπακωνσταντίνου, διότι σφετερίστηκε μύλον της εκκλησίας των Αγ. Αναργύρων βρισκόμενον στο χωριό της Αγίας Παρασκευής. (Εκ. Κωδ. 66) **Το 1952 -1955 έγινε ο γυναικωνίτης και ανοίχθηκαν τα δυτικά παράθυρα και ο νάρθηκας της εκκλησίας.** Με την 63291/23-7-1948 πράξη του Υπουργού Βαρδουμπά το «εν Κοζάνη παρεκκλήσιον των Αγίων Αναργύρων, υπαγόμενον εις Άγιον Δημήτριον» παραχωρήθηκε στη Χ.Ε.Ν (Χριστ. Ένωση Νέων Κοζάνης) προς ενίσχυση «κοινωνημάτων». Οι χριστιανικές ενώσεις όμως, από πολλών ετών διέκοψαν τις δραστηριότητές τους και η υπαγωγή του Ναού σ' αυτές ατόνησε. Ήδη λειτουργεί ως προσκυνηματικός ναός της πόλης και της επαρχίας και κατά τη γιορτή τους συρρέουν πλήθη κόσμου από την πόλη και την επαρχία, γίνονται ολονύκτιες ακολουθίες, οι προσκυνητές διαμένουν στο Ναό και το παραπλήσιο οικοτροφείο, ενώ από ετών επικράτησε το θρησκευτικό έθιμο να προσφέρεται δείπνο και γεύμα στους προσκυνητές της επαρχίας, ανάλογο με την περίστασι.* **Από του 1853 έως το 1876** βρίσκουμε λογαριασμούς της εκκλησίας. Με επίτροπο το Λάζαρο Παπαρούση το 1853 τα έσοδα ήταν 3.507 γρόσια, το 1865 ήταν 7.818, το 1866 γροσ. 6.740, το 1875 γροσ. 2.783. (Λ.Ε. -Ιστ. Αρχ.) Οι διαστάσεις και οι αναλογίες της εκκλησίας είναι σωστές και εξασφαλίζεται η άριστη εσωτερική λειτουργικότητα, καθώς και η επάρκεια χώρου για το εκκλησίασμα. Χρειάζεται ασφαλώς η διαμόρφωση του δυτικού εξωτερικού χώρου. Απέναντι από την εκκλησία υπάρχει οικόπεδο του Ναού 150 τ.μ. που προήλθε από τη δωρεά της ομογενούς εν

Η.Π.Α. Ελευθερίας Κακάνη, που έγινε δεκτή με το 15.405/1968 συμβόλαιο του Ι. Γκιουλέκα που μεταγράφηκε στο 205 τομ. με αρ. 45 μέτρων τετραγωνικών 100 και αγορά άλλων 50 τ.μ. με το 16.139/1968 συμβόλαιο του αυτού συμβολαιογράφου από τον Ιωάννη Σκαρκαλά. Στον περίβολο της εκκλησίας υπήρχε παλιό κτίσμα με κελλιά, όπου κατά το 1946-1948 λειτούργησε εκκλησιαστικό φροντιστήριο. Κήκε και στη θέση του ανοικοδομήθηκε το οικοτροφείο. Για πολλά χρόνια τα εισοδήματα της εκκλησίας διαθέτονταν για τη λειτουργία του οικοτροφείου και για άλλους φιλανθρωπικούς σκοπούς. Η Ι. Εικόνα **Τιμίου Προδρόμου**, φορητή επί του τέμπλου φέρει χρονολογία 1815 και αναφέρονται Γεωρ. ιερεύς και Υφαντάδες Αγραφιώτες. Το 1815 συμπίπτει με την ανακαίνιση της εκκλησίας. Η εικόνα **Άρχων Μιχαήλ** φορητή του τέμπλου φέρει αφιέρωμα με το έτος 1855. Η εικόνα των **Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού**, φορητή, τοποθετημένη αριστερά του τέμπλου επί της βόρειας πλευράς φέρει χρονολογία 1875. Η εικόνα του **Ευλογούντος Χριστού** επί του Αρχιερατικού θρόνου φέρει επίγραμμα « Δια συνδρομής του δούλου Ιωάννου Νικολάου Ντιάφα 1891 Μαΐου 11. **Οι τοιχογραφίες φέρουν χρονολογίες από 1920 -1923.** Υπάρχουν ακόμα εικόνες με επιγράμματα: **Της Παναγίας** «Δέησις Τιμιωτάτου Κυρ Δημ. Τζιμηνάκη και τη αυτού δαπάνη απδ (1804). **Αγίων Αναργύρων:** Δωρεά της εξ Αμερικής Ελευθερίας Κακάνη μετά των τέκνων αυτής τη συνδρομή Αναστασίας Ζιώγου 16-11-1955». Μικρή **Αγ. Αναργύρων** στο προσκυνητάρι: « Δαπάνη κ. Ι. Φραντζέσκου, Ν. Γ Πάσχου, Ι. Αθ. Μέλιου, Β. Ι. Μόσχου, Π.Γ. Ρεπανά, 1 Απριλίου 1930». **Αγίων Θεοδώρων:** «Μανώλης, Γ. Κουσδάρου, Τάτους Παράνομος, Δ. Τσιμπέρη, Ι. Κ. Μονοδρόμη, Ηλίας Πλιάκας, Μ. Δ. Πλιάκη, Γ. Κ. Μαλέτσκου, Θ. Ν. Δουμούλη, Ν. Χ. Τολίνας, Μ. Χ. Τολίνας, Π. Ν. Μαλαματή» χρονολόγητη. **Σε παλιό Ευαγγέλιο 1762 βρίσκομε:** «Το παρόν Ευαγγέλιον το μετάδεσα εγω Παπανικόλαος Τριανταφύλλου, Ρούσης Μαντζιάρης 21-1-1804». **Το 1858 όταν κτίστηκε η Αγ. Βαρβάρα έκλεισε το νότιο παράθυρο του ιερού βήματος, περιορίσθηκε ο φωτισμός και αντί αυτού διανοίχθηκε παράθυρο στο μέσο της κόγχης καταστραφείσης της εικονογραφίας. Ως και το 1850 περίπου υπήρχε στην περιοχή του ναού και νεκροταφείο όπου είχε ενταφιασθεί και ο θεμελιωτής και πρώτος προεστώς της πόλης**

Χαρίσιος Τράντας. Το νεκροταφείο μεταφέρθηκε από το 1850 περίπου στον Άγιο Γεώργιο.

Παρεκκλήσιο Αγίας Βαρβάρας
Ενσωματωμένο στη νότια πλευρά της εκκλησίας και στο ανατολικό του νάρθηκα είναι το παρεκκλήσιο της Αγίας Βαρβάρας, όπου όπως φαίνεται από την εντοιχισμένη επιγραφή, **κτίστηκε το 1858.** Η κατασκευή του είναι τεχνικά, αλλά και από άποψη υλικών, διαφορετική από τον κυρίως ναό των Αγ. Αναργύρων, πιο προσεγγμένη και επιμελημένη. Ίσως στον ίδιο χρόνο να ανασκευάστηκε και η κύρια είσοδος των Αγ. Αναργύρων και διακοσμήθηκε με λαξευμένη πέτρα και διακοσμητικά σχήματα και προσομοιάζουν με τη μορφή και την ποιότητα κατασκευής της Αγίας Βαρβάρας. **Το κωδωνοστάσιο σύμφωνα με το επίγραμμα κατασκευάστηκε το 1885** επί «Νάνο Ντιάφα». Προφανώς επιτρόπου. Φορητή εικόνα της **Αγίας Παρασκευής** στο παρεκκλήσιο της Αγίας Βαρβάρας φέρει επίγραμμα «Δέησις υφαντάδων 1815». Η εικόνα αυτή φαίνεται ότι έγινε για την εκκλησία των Αγ. Αναργύρων και μεταφέρθηκε στην Αγ. Βαρβάρα. Εικόνα της **Παναγίας** έχει χρονολογία 1859, που συμπίπτει με τη χρονολογία της ανέγερσης του παρεκκλησίου. Η εικόνα της **Αγίας Βαρβάρας** αφιέρωμα ιερέως Νικολάου Μοίρα έχει χρονολογία 1912.

*Το έθιμο αυτό δεν τηρείται σήμερα και το παραπλήσιο οικοτροφείο δεν λειτουργεί.

Βασιλική Τσιόπτσια, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ο Ναός του Αγίου Αθανασίου «παλαιός κτισθείς το 1668 υπό ιερέως Παπαγκίκα και του υιού του Γεωργίου Γκίκα, ιερέως και των κοσμικών Χαρισίου, Χρήστου και Αθανασίου» αναφέρει ο Π. Λιούφης και ότι πρέπει να υπήρχε Ναός του Αγίου Αθανασίου στην ίδια θέση από τους Βυζαντινούς χρόνους που πρέπει να πυρπολήθηκε και κατά το 1668 ξανακτίστηκε από τον Παπαγκίκα. Και προσθέτει ότι **είναι η παλαιότερη εκκλησία μετά τον Άγιο Δημήτριο**. Ο Κ. Γουναρόπουλος στο δημοσίευσμά του το 1872 αναφέρει ότι ο συνοικισμός του Σιόποτου προ και μετά το 1649 εκκλησιάζονταν στον Άγιο Αθανάσιο. Στα έγγραφα αρχείου βρίσκουμε λογαριασμούς της εκκλησίας από το 1837. **Το σημερινό πάρκο της εκκλησίας ήταν νεκροταφείο που μεταφέρθηκε οριστικά στον Άγιο Γεώργιο το 1914**. Το 1880 αναφέρεται η μεταφορά 1.323 φορτίων πέτρας για την περίφραξη και περιτείχιση της περιοχής και 2.000 κεραμιδιών. Οι ιερές εικόνες του τέμπλου φέρουν χρονολογία 1885 και στο ίδιο περίπου χρονικό διάστημα πρέπει να κατασκευάσθηκε και το ξυλόγλυπτο τέμπλο της εκκλησίας. Από 1918 ως 1927 ως επίτροποι φέρονται: Κωνσταντίνος Καγιάννης, Κωνσταντίνος Βαλαγιάννης, Αδάμος Πούχιας Νίκ. Κάψας, Δημ. Πιτένης, Νικ. Δακής, Θεοδ. Παράνομος, Ιωαν. Κουγιομτζής, Ηλίας Ζάχος, Μίχος Πιτένης, Στεργιος Παταβός, Ιωάννης Βόντσας. Το 1925 αποφασίζουν το κτίσιμο της περιοχής και διαθέτουν 10.000 δραχμές για τον εξωραϊσμό

του πάρκου και το 1926 άλλες 10.000 δραχμές για την κατασκευή του περιπτέρου. Με το 21/22-4-1926 πρακτικό ενοικιάσθηκε το πάρκο στον Ιων. Βαρβέρη αντί 41.000 δραχμές για 5 χρόνια. Σε ένθετη μαρμάρινη επιγραφή στο εξωτερικό του ιερού βήματος αναφέρεται: «Εις τον νάρθηκα και περίβολον του Αγίου Αθανασίου εγκαταστάθη και ελειτούργησε Μαΐου 12-23 Σεπτεμβρίου 1949 το Στρατηγείον Ηπείρου Δυτικής Μακεδονίας το οποίον διηύθηνε τας νικηφόρους επιχειρήσεις Βίτσι-Γράμμου. **Από το 1980-1989 έγιναν νέες κατασκευές**. Κατασκευάσθηκε ο πρόναος, το κωδωνοστάσιο, αποκαταστάθηκε η στέγη και μερικές άλλες επισκευές και εξωραϊσθηκε και προστατεύθηκε ο περίβολος με την πρωτοβουλία του εφημέριου Αποστόλου Μάστορα και των επιτρόπων. Αν δεν μιλούσε κανείς για την ανάγκη της εκ, βάρων ανοικοδόμησης νέας εκκλησίας οπωσδήποτε μπορεί να πει ότι χρειάζεται μια γενική επισκευή και κυρίως αποξύλωση της στέγης, καλή υποστήλωση με σύγχρονα υλικά και καινούργια στέγη και επικεράμωση. (Σήμερα ο Ιερός Ναός του Αγίου Αθανασίου είναι πλήρως ανακαινισμένος.)

Στο βόρειο κλίτος, κοντά στη βόρεια βημόθυρα, είναι τοποθετημένη η εικόνα της ψηλάφησης του Αγίου Θωμά, γι' αυτό και την Κυριακή του Θωμά ιδιαίτερα πανηγυρίζει ο Ναός. Από του έτους 1975 ανεγέρθηκε ιδιαίτερος Ναός του Αγίου Θωμά στα βόρεια της πόλης προς τον Προφήτη Ηλία και μεταξύ των επιτρόπων των δύο εκκλησιών υπάρχει διαφωνία και διαμάχη ως προς τον πανηγυρισμό. Οι μεν επικαλούνται τα από ετών καθιερωμένα, οι δε την ιδιαιτερότητα του καθιερωμένου Ναού. Μέχρι τώρα πανηγυρίζουν και οι δύο. **Επί της ιεράς εικόνας της ψηλάφησης υπάρχει επιγραφή « Δαπάνη της συντεχνίας των μαστόρων εις μνήμην αιωνίας αυτών και των γονέων των εν έτει 1885 Μαΐου 25.» Στον ιερό Ναό υπάρχουν επί του τέμπλου η **ιερά εικόνα Σύναξις των 12 Αποστόλων**, «Διά συνδρομής και δαπάνης της συντεχνίας των ραπτάδων, μαστόρων τε και καλφάδων έστω εις μνημόσυνον αιώνιον δια χειρός Παπαδημητρίου Σ. Ζωγράφος», και αφιερωμένες εικόνες πιστών και ειδικότερα οι εικόνες **του Αγίου Αθανασίου (1885), του Χριστού (1885), του Αρχάγγελου Μιχαήλ****

(1885), της Αγίας Κυριακής (1885), του εν Ολύμπου Αγίου Διονυσίου (1886), του Ευλογούντος Χριστού στο δεσποτικό θρόνο (1886), καθώς και κεντημένος επιτάφιος «Εις αϊδιον ανάμνησιν του πολυκλαύστου και αλησμονήτου μας συζύγου Κωστάκη. Η βαρυπενθούσα Αλεξάνδρα Κωνσταντίνου Βαλταδώρου. Κοζάνη 22 Ιουλίου 1909». Στην βόρεια πλευρά του Αγίου Αθανασίου λειτουργεί το παρεκκλήσιο του Αγίου Αντωνίου ενώ στην νότια πλευρά του Αγίου Αθανασίου λειτουργεί το παρεκκλήσιο του Αγίου Μηνά.

Νικόλας Παπαθανασίου , μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

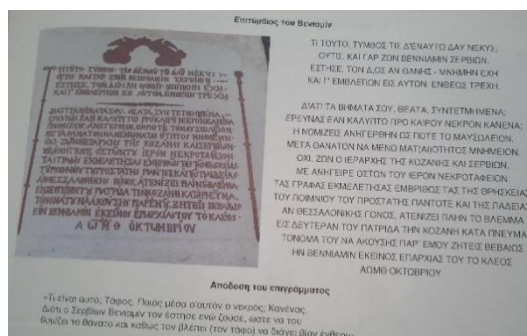
Η Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου πρέπει να υπήρχε στην ίδια θέση σχεδόν από το 1800. Σε επιστολή του Αλή Πασά αναφέρεται η θέληση του να φτιαχτεί η εκκλησία με το όνομα του «αηγιώργη». Συγκεκριμένα αναγράφεται : Εγώ ο βεζήρ αληπασάς, έδωσα το πουγιουρτί μου του ειδικού μου νάνο τουτουτζή δια να φικιάσει την εκκλησία να είναι όξω στα αμπέλια του αηγιώργη να την κάμη τάμημι καθώς κάμηνη χρεία και κανένας μανής να μην του γένη, και εσύ εφένδη να του δώσης το χοτζέτι κατα το αντέτι εξ αποφάσεως 1806 Ιωάννινα Ιουλίου 23". Συνεπώς, αφού υπήρχε τοποθεσία αηγιώργη υπήρχε και κάποια εκκλησία που θα είχε ερειπωθεί. **Ο Π. Λιούφης στην ιστορία της Κοζάνης, αναφέρει ότι ο ναός του Αγίου Γεωργίου κτίσθηκε επί Μητροπολίτου Βενιαμίν το 1817** και από άλλα στοιχεία προκύπτει ότι πράγματι ο Βενιαμίν ασχολήθηκε με την εκκλησία αυτή. Ίσως με την άδεια, που είχε ο Νάνος Τουτουτζής από το 1806, να άρχισε η ανοικοδόμηση και να περατώθηκε το 1817. Υπήρχε όμως προγενέστερη εκκλησία που θα είχε καταστραφεί. **Ο Κ. Γουναρόπουλος στο περιοδικό ΠΑΝΔΩΡΑ το 1872 γράφει ότι ο Τακιατζής δώρισε «εκτενές κτήμα» στο νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου το 1818, άρα και νεκροταφείο υπήρχε πριν από το 1818 αφού το «εκτενές κτήμα» δωρίσθηκε στο υπάρχον τότε νεκροταφείο.** Κάποια ιδιαίτερη καθιέρωση του εκκλησιαστικού και νεκροταφειακού χώρου ασφαλώς θα

συντελέστηκε στα χρόνια αυτά του 1818 πριν και μετά. **Από όλα αυτά συνάγεται ότι ο Ναός στις σημερινές του διαστάσεις και στη σημερινή του θέση κτίσθηκε από το 1806 ως το 1820 περίπου, αφού στα 1828 υπάρχουν οι εικόνες.** Έκτοτε γενική ανακαίνιση του κυρίως Ναού δεν πρέπει να έγινε. Ο νάρθηκας στα νοτιά και δυτικά της εκκλησίας που ήδη ανακατασκευάζεται και εξωραϊζεται, πρέπει να έγινε στην 10ετία του 1940 μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο περί τα 1946-1949. **Στα ίδια χρόνια, της 10ετίας του 1950 δηλαδή, έγιναν και σχετικές επισκευές όπως η στέγη, επικεράμωση και εσωτερικές επισκευές.** Στις 25-8-1947 χορηγείται άδεια για επισκευή του βορείου τοίχου, διάνοιξη παραθύρων και επισκευή του Τέμπλου και λοιπών. Από το 1820-1830 ως και τη 10ετία του 1950 δε φαίνεται να έγινε κάποια σημαντική επέμβαση, πέρα των σύνηθων κατά καιρούς επισκευών και συντήρησης. Από το 1878 ως το 1892 η εκκλησία είχε καταληφθεί από άτακτα τουρκικά στρατεύματα και χρησιμοποιείτο σαν στρατιωτικός καταυλισμός. Έγιναν μεγάλες φθορές και καταστροφές και το 1896 αλλά πάλι στρατεύματα τουρκαλβανών τον λεηλάτησαν και κατέστρεψαν τις εσωτερικές του διακοσμήσεις. Είναι μεν νεκροταφειακός ναός, αλλά δεν είναι εντός του νεκροταφείου. Εξυπηρετεί τις ανάγκες του νεκροταφείου αλλά δεν ανήκει σε αυτό. Ο ναός λειτουργεί κάθε Κυριακή και γιορτή όπως οι Ενοριακοί ναοί και μάλιστα με πυκνό εκκλησίασμα.

Ζέτα Παπαθανασίου, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΚΟΖΑΝΗΣ

Ως μοναδικό νεκροταφείο από το 1914 μέχρι σήμερα λειτουργεί το του Αγίου Γεωργίου, το οποίο χρονολογείται από τις αρχές του 1800. Κορέσθηκε ήδη και υπάρχει φροντίδα για τη μεταφορά του και αναζητείται κατάλληλος χώρος.

Παλαιότερα νεκροταφεία:

Των Αγίων Αναργύρων, όπου ενταφιάσθηκε και ο πρώτος σπουδαίος προεστώς Χαρίσιος Τράντας. Καταργήθηκε και μεταφέρθηκε στον Άγιο Γεώργιο περί το 1850.

Το του Αγίου Νικολάου. Συνεχόμενο ανατολικά και δεξιά του ιερού βήματος του Αγίου Νικολάου, γνωστό και «νημόρια» (μνημόρια -μνήματα). Κυρίως για τους Αρχιερείς και για σημαίνοντα πρόσωπα. Ενταφιάσθηκαν οι Αρχιερείς Μελέτιος, Ιγνάτιος, Θεόφιλος. Επίσης δεύτερο τμήμα στα δυτικά του ναού απέναντι από την κεντρική είσοδο, όπου ενταφιάσθηκαν οι Αρχιερείς Βενιαμίν, Ευγένιος, Κωνσταντίνος. Επί Φωτίου τα οστά των Αρχιερέων και οι επιτάφιας πλάκες μεταφέρθηκαν στο νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου και τοποθετήθηκαν σε κοινόταφιο, όπου επί της πλάκας το επίγραμμα: « Έως Αυτό ο Κύριος εν κελύσματι, εν φωνή Αρχαγγέλου και εν σάλπιγγι Θεού καταβήσεται επ' ουρανού και οι νεκροί εν Χριστώ αναστήσονται πρώτον, τέως ωδέ μενέτω των Σερβίων και Κοζάνης αποιχομένων Ιεραρχών τα λείψανα». Ο Φώτιος απεβίωσε στην Αίγινα και τα λείψανά του μετακομίσθηκαν στην Κοζάνη το 1937 και εναποτέθηκαν στο ίδιο κενοτάφιο. Ο Ιωακείμ Αποστολίδης απεβίωσε στην Αθήνα και ενταφιάσθηκε στο Α' Νεκροταφείο. Όταν αναζητήθηκαν τα λείψανά του να μετακοσμηθούν δεν βρέθηκαν. Ο Κωνσταντίνος Πλατής, μετατεθείς στην Πάτρα και αποβιώσας στην Αθήνα ως συνταξιούχος ενταφιάσθηκε μάλλον στην Αθήνα και πάντως εκτός Κοζάνης. Το παλαιό καινοτάφιο κατά το 1988-1989 ανασκευάσθηκε με ειδικό προσκυνητάρι και του δόθηκε κάποια μορφή, βρίσκεται δε εφαπτόμενο του Ιερού Βήματος του Ναού.

Το του Αγίου Δημητρίου. Ανατολικά του Ιερού Βήματος του Ναού. Καταργήθηκε και μεταφέρθηκε στον Άγιο Γεώργιο το 1896. Στο νεκροταφείο αυτό ενταφιάσθηκε και ο διαπρεπής εν ιερέυσι Χαρίσιος Μιγδάνης, υπάρχει ενθύμηση «1823: Οκτωβρίου ημέρα

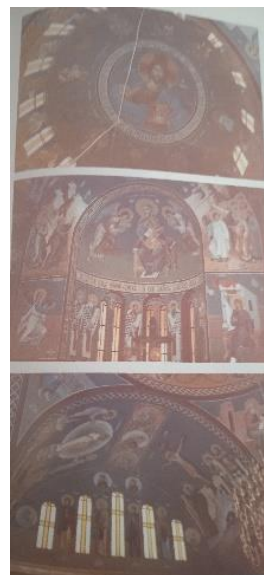
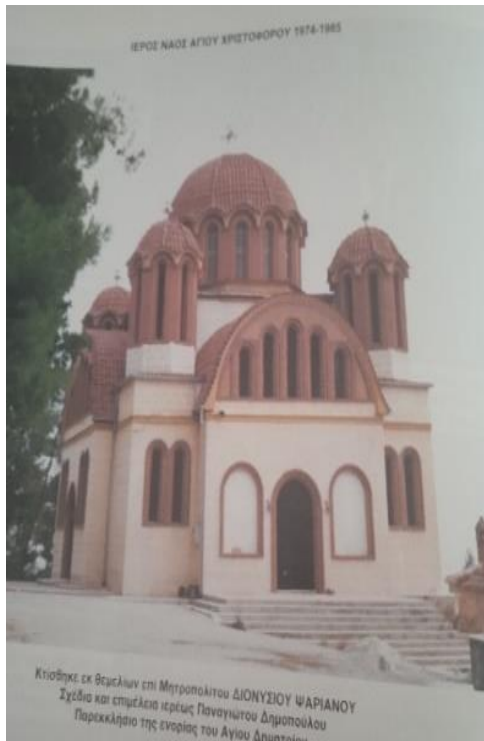
Δευτέρα: ανεπαύθη ο λογιώτατος ιερομνήμων Π΄ Χαρίσης και ετάφη εις τον Άγιο Δημήτριον και έστω εις μνήμης διάρκειαν».

Το του Αγίου Αθανασίου. Από της υπάρξεως του οικισμού Κόζιανης χρησιμοποιήθηκε ως το 1914. Το 1914 μεταφέρθηκε στον Άγιο Γεώργιο. Σημείωση. Ο Χ. Μιγδάνης μνημονεύει και νεκροταφείο.

Ελισιάν Τσαρτσίου, μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

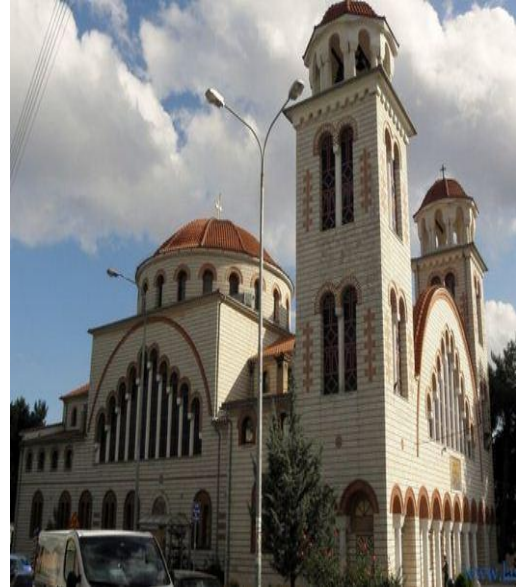
Ιστορία του Ναού: Κτίστηκε για πρώτη φορά ως εξωκκλήσι το 1835 επί Επισκόπου Βενιαμίν. Υπάρχει η ανεπιβεβαίωτη παράδοση ότι στο λόφο αυτό είχε κηρύξει ο άγιος Κοσμάς διερχόμενος εκ Κοζάνης και γι' αυτό κτίστηκε το εξωκκλήσι. Λογαριασμούς του εξωκκλησίου βρίσκουμε στα αρχεία από το έτος 1837. Από επιστολή του Μητροπολίτου Κωνσταντίου της 20-3-1892 πληροφορούμεθα ότι επί 14 χρόνια (άρα 1878-1892) ο Ναός χρησιμοποιήθηκε από τουρκικά στρατεύματα ως χώρος στρατωνισμού τους, και ζητάει ο Μητροπολίτης να αποχωρήσουν και να καταβάλουν και αποζημίωση για τις τεράστιες ζημιές που προξένησαν και κυρίως στις τοιχογραφίες. Το 1896 άτακτα στρατεύματα γκέκηδων τον πυρπόλησαν και αποτεφρώθηκε. Ο Κωνσταντίος με επιστολή της 5-11-1896 αναφέρει προς το Πατριαρχείο: «Η εκκλησία του Αγίου Χριστοφόρου επί 3 μήνες έμεινε κλειστή ένεκα επιδρομής των Γκέκηδων. Μόλις την προηγούμενη Κυριακή ανοίχθηκε, την πυρπόλησαν και έγινε παρανάλωμα του πυρός...» **Το 1925-1927 την ξανάκτισαν.** Με πρακτικό 12/21-1-8-1925 το Μητροπολιτικό Συμβούλιο εγκρίνει την ανέγερση ναϊδρίου του Αγίου Χριστοφόρου « ..επί των ερειπίων του πυρποληθέντος φερώνυμου ναού...».

Επίτροποι το 1927 φέρονται κάποιος Ζαφείρης, Γ. Μούτος, Ε. Πισλής, Εμμ. Μπόζιας, Δ. Χαϊδόπουλος, ενώ το 1933 και μετά Αδάμ Κόκας και Ευάγγελος Πισλής. Καθώς όμως ήταν λιθόκτιστη και με τρούλο δεν άντεξε **και στις αρχές του 1960 ήταν πλέον ετοιμόρροπη και συντελέσθηκε η εκ νέου οικοδόμηση.** Ήδη αγιογραφήθηκε και εξοπλίσθηκε με ιερά σκεύη και ξυλόγλυπτα στασίδια και λοιπά, επιπεδώθηκε με μαρμάρινες πλάκες, ενώ ο προαύλιος χώρος διαμορφώθηκε με δωρεά του Δήμου και με την επιμέλεια του μηχανικού του Δήμου Ιωάννη Λιάνα. Ο Άγιος Χριστόφορος θεωρείται προστάτης των αυτοκινητιστών και πανηγυρίζουν στην εκκλησία ιδιαίτερα οι αυτοκινητιστές της πόλης αλλά τίποτα το ιδιαίτερο δεν προσέφεραν στον Ναό για τις ανάγκες του, μολονότι οι αυτοκινητιστές της πόλης είναι πολλοί. Πέραν των αναφερθέντων ήδη επιτρόπων, κατά το διάστημα 1987-1990 υπηρέτησαν και οι Κων/νος Γκιούρας, Ιωάννης Λιάνας και Στέργιος Ρεπανάς. Η εικονιζόμενη αγιογραφία έγινε το 1988. Οι σημερινοί επίτροποι: Ιωάννης Λιάνας, Στέργιος Ρεπανάς. Ο Ναός του Αγίου Χριστοφόρου είναι περικαλλέστατος. Μάλλον ο καλύτερος της πόλης και της επαρχίας. Με υπέροχους εσωτερικούς θόλους και τοξωτά, προκαλεί στον προσκυνητή ιδιαίτερο δέος και η ηχητική του είναι θαυμάσια γι' αυτό και από το 1990 και κάθε χρόνο τους θερινούς μήνες, πραγματοποιείται εντός του ναού ανά μία συναυλία κλασικής θρησκευτικής μουσικής με έγχορδα και πνευστά όργανα που συνάδουν προς τις αξιώσεις της ιερότητας του χώρου.

Φίλιππος Παπανικολάου, μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ

Ο Ιερός Ναός των Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Κοζάνης. Ο πρώτος ναός χτίστηκε το 1858, επί Επισκόπου Ευγενίου, Πρώτου Μητροπολίτη κατά την Αναβάθμιση της Επισκοπής Σερβίων & Κοζάνης σε Μητρόπολη το 1882, στην

τοποθεσία Τρίδενδρο (**Τρία Δένδρα**) κοντά σε παλαιότερο ναό αγνώστου χρονολογίας. **Για την οικοδόμηση πρώτος ο Επίσκοπος Ευγένιος δώρισε 500 γρόσια** και ακολούθησαν το παράδειγμα του πολλοί ακόμα πιστοί και ενορίτες. **Το οικόπεδο ήταν δωρεά του Νικόλαου Τακιατζή**, μέλους μεγάλης οικογένειας Κοζανιτών εμπορευόμενων στην Ουγγαρία, που συνέλαβε με δωρεές και στη δημιουργία των φορητών εικόνων του Ιερού Ναού, όπως η εικόνα των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης του προσκυνηταρίου. **Ιστορία του Ναού:** Το 1922, δέκα χρόνια μετά την απελευθέρωση της Κοζάνης, γίνεται η πρώτη επέκταση του ναού με την προσθήκη του παρεκκλησίου του Άρχοντα Μιχαήλ. **Το 1923 ο νάρθηκας του ναού χρησιμοποιείται ως χώρος πρόχειρης στέγασης προσφύγων από τη Μικρά Ασία** και το 1928 τμήματα του ιερού ναού και ο περίβολός του χρησιμοποιούνται από τον **Ελληνικό Στρατό ως θάλαμοι οπλιτών**. Στα μέσα της δεκαετίας του 1950 γίνονται οι πρώτες σοβαρές οικοδομικές επεμβάσεις επιδιόρθωσης του ιερού ναού, τόσο ως προς την τοιχοποιία, όσο και ως προς την οροφή, επιδιορθώσεις που αλλάζουν ριζικά τη μορφή του. Τη δεκαετία του 1960, λόγω της αύξησης του μεγέθους της πόλης και του αριθμού των κατοίκων της και ειδικά του πληθυσμού της ενορίας, ο ναός κρίθηκε ανεπαρκής και αποφασίστηκε η κατεδάφιση του και η οικοδόμηση νέου, τέτοιου, ώστε να πληροί τα νέα δεδομένα της ενορίας, που είναι σήμερα μία από τις πολυπληθέστερες ενορίες της Κοζάνης. **Το 1970, επί μακαριστού Μητροπολίτου Διονυσίου, θεμελιώνεται ο νέος ναός**, η ανέγερση του οποίου γίνεται τμηματικά καθ' όλη τη δεκαετία του 1970. **Ανοικοδόμηση και εγκαίνια του Ναού.** Μετά τον ξαφνικό και απρόσμενα μεγάλο για την περιοχή μας σεισμό της 13ης Μαΐου 1995 (μεγέθους 6,6R) και για ένα χρόνο οι ζημιές, που υπέστη ο Ιερός Ναός αναβάλλουν τις όποιες εργασίες ολοκλήρωσης του καλλωπισμού του. Μετά από μελέτη της Πολυτεχνικής σχολής του Α.Π.Θ οι ζημιές αποκαθίστανται πλήρως και στις αρχές του 1997 και ενώ συνεχίζεται ο εσωτερικός καλλωπισμός του ναού, κατασκευάζεται ο προνάρθηκας. Εκεί τοποθετούνται οι δύο μεγάλες προσκυνηματικές εικόνες των **Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης** (Δωρεά του Νικολάου Τακιατζή του 1859) και **Παναγίας**

Οδηγήτριας (Δωρεά αγνώστου του 1954). **Τα εγκαίνια του Ιερού Ναού έγιναν το Νοέμβριο του 2002** από τον Μητροπολίτη Πρώην Σερβίων και Κοζάνης Αμβρόσιο με τη συμμετοχή πλήθους κόσμου.

Χριστίνα Τσιόπτσια, μαθήτρια Γ4.

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Ο ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος χτίστηκε το 1865 επί **Επισκόπου Ευγενίου**, στη μνήμη του προφήτη Ηλία. Εξαιτίας της ύπαρξης και άλλου ναού αφιερωμένου στον ίδιο άγιο και για το διαχωρισμό τους, **μέχρι το 1925 η συγκεκριμένη εκκλησία ονομαζόταν Χαμηλός Αϊ-Λιάς** και η δεύτερη Ψηλός Αϊ-Λιάς, εξαιτίας της υψομετρικής διαφοράς των δύο ναών. Τότε η Εκκλησιαστική Επιτροπεία -κάτι αντίστοιχο με το σημερινό Μητροπολιτικό Συμβούλιο- αποφάσισε την μετονομασία του ναού του χαμηλού Αηλιά σε Ιερό Ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Άλλωστε, **από το 1881 είχε αφιερωθεί στην εκκλησία από τον Παπακώτσιο Βαλαγιάννη η εικόνα της Μεταμορφώσεως**, γεγονός που συνηγόρησε στη μετονομασία του ναού. Έκτοτε η ονομασία Χαμηλός Αϊ-Λιάς χρησιμοποιείται μόνο ως τοπωνύμιο και το χρησιμοποιούν ακόμα παλιοί και νέοι Κοζανίτες. Τον Ιούλιο του 1997 φωτιά κατέστρεψε ολοκληρωτικά τον ιερό ναό, που κατάφερε ωστόσο να ξαναλειτουργήσει μετά τις απαραίτητες επιδιορθώσεις μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ο ναός λειτουργούσε ως εξωκκλήσι του Αγίου Νικολάου, αλλά με το Π.Δ 48/2019

-ΦΕΚ 83/Α/2019, ιδρύθηκε ενορία Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.

Τριανταφυλλίδου, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Υπήρχε παλαιά, προ αμνημονεύτων χρόνων της τουρκοκρατίας, εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Το τοπωνύμιο της Αγίας Παρασκευής αναφέρεται στον Π. Λιούφη και ως όριο της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου. Σε κατάσταση των εκκλησιών της πόλης του 1918 φέρεται ως εξωκλήσι του Αγίου Δημητρίου. Από το 1918 ως το 1920 ως

επίτροποι φέρονται: Χριστόδουλος Καραβάς, Θεόδωρος Δραγατσίκας, Ιωάννης Δόδουρας, Γεώργιος Σιακαβάρας, Βασίλειος Κόκας, Δημήτριος Αποστόλης. Με πρακτικό τους της 22-5-1920 ζητούν οικονομική ενίσχυση από το εκκλησιαστικό ταμείο για κάποια επισκευή. Φαίνεται ότι ο λόφος, όπου η εκκλησία, ήταν γυμνός και άδενδρος και από το 1926 εκδηλώνεται φροντίδα της Επιτροπής για δενδροφύτευση και αναδάσωση και από το 1928 πραγματοποιείται η δενδροφύτευση με δαπάνες της εκκλησίας και το πότισμα και την περιποίηση των δενδρυλίων για την ανάπτυξή τους. Η συστηματική αυτή φροντίδα συνεχίστηκε ως το 1935-36 και ο λόφος αναδασώθηκε. (Αρχειακά στοιχεία) Το 1928 εξ αφορμής της γενικής τακτοποίησης της εκκλησιαστικής περιουσίας μεταξύ Εκκλησίας-Δήμου και Σχολείων, με εντολή του Μητροπολίτου Ιωακείμ συντάχθηκαν κτηματολόγια όλων των εκκλησιών. Στο κτηματολόγιο αυτό της Αγίας Παρασκευής ως κτήματα του Ναού, πέρα της εκκλησίας και του προαύλιου χώρου, αναφέρονται: «Μία άμπελος στο ανατολικό μέρος εις απόστασιν 100 μέτρων από την εκκλησίαν εκ στρεμμάτων (5) πέντε, συνορευομένων ανατολ. με άμπελον Εμμανουήλ Μαγούλα, νοτίως με άμπελον Γ. Τσουμή, βορείως με χέρσον, και δυτικώς με περίβολον της εκκλησίας. Εις αγρός εις θέσιν Κοκκινόπετρα εκ στρεμμάτων (6) εξ. Περίπου περί τα 20 στρέμματα χερσότοπος.» Το 1934 ο Γ. Σιακαβάρας επιχείρησε καταπάτηση τμήματος του εκκλησιαστικού κτήματος, ο Μητροπολίτης Ιωακείμ του επέβαλε επιτίμιο, και ο καταπατητής δήλωσε μετάνοια και αποσύρθηκε. Από το 1928 ως το 1950 ως εναλλασσόμενοι επίτροποι κατά περιόδους φέρονται: Λάζαρος Μαλούτας, Δημήτριος Σεντουκάς, Κων/νος Μαντός, Γεώργιος Τρικούκης, Στέργιος Πολυζούλης, Νικ. Ζαϊκος, ίσως και άλλοι τα ονόματα των οποίων δε συναντώνται. Από τη δεκαετία του 1950 και εφ' εξής με Πρόεδρο τον Ιερέα Παναγιώτη Δημόπουλο, επίτροποι υπηρέτησαν οι Ιωάννης Νεβεσκιώτης, Νικόλαος Καραπάτσιος, Δημήτριος Φασνάκης, Κων/νος Νιάκας, Λάζαρος Ντίκος, Παναγιώτης Ματιάκης, Χαρίσιος Τανής, Αργύριος Καρακλάνης.

Το 1963 ο ιερέας Παναγ. Δημόπουλος, επειδή διέκρινε μία διάθεση αρπαγής εκ μέρους των γειτόνων του εκκλ. Κτήματος, και

καταπάτησης των εκκλησιαστικών εκτάσεων, περιέφραξε με συρματοπλεγμα ολόκληρο το κτήμα και το οριοθέτησε οριστικά. Σύμφωνα δε με τοπογραφικό που συντάχθηκε κατά το 1976 από τον τοπογράφο Δημήτριο Παπαδέλη βρέθηκε 54 στρεμμάτων. Το ίδιο έτος το εκκλ. Συμβούλιο με πρόεδρο τον ίδιο ιερέα και μέλη τους Ιωαν. Νεβεντσιώτην, Κω/νον Νιάκαν, Λαζ. Ντίκον και Δήμον Γκίνην, αποφάσισαν τη γενική επισκευή της εκκλησίας. Αντί επισκευής όμως προχώρησαν στην εκ θεμελίων ανέγερση νέας πέριξ της παλαιάς, και με τα πενιχρότατα οικονομικά, με πολλούς κόπους και τεράστιες προσπάθειες ιδίως του ιερέως και του Κων/νου Νιάκα, με συνδρομές των χριστιανών και άλλες μεθοδεύσεις **περατώθηκε το 1974**. Από το 1982 με άδεια του ΟΔΕΠ κατεδαφίστηκαν παλαιά κτίσματα κελιών που υπήρχαν παραπλεύρως της εκκλησίας και είχαν καταστεί ετοιμόρροπα και επικίνδυνα και στη θέση τους οικοδομήθηκε ξενώνας που βρίσκεται ήδη ημιτελής. Για το σκοπό της οικοδόμησης του ξενώνα εκποιήθηκαν και μερικά μικροτεμάχια χερσότοπου, που βρίσκονται αποκομμένα του κυρίως κτήματος, μικρολουρίδες κατά μήκος του δρόμου που οδηγεί από την πόλη προς την εκκλησία. Το 1987 επιχειρήθηκε η εκποίηση και άλλων μικροτεμαχίων που βρίσκονται κατά μήκος του ίδιου δρόμου και στα ανατολικά του με σκοπό την αποπεράτωση του ξενώνα, αλλά εξεγέρθηκε ο Δήμος με μερικούς οργανωμένους ταραξίες και ματαίωσαν την προσπάθεια. Επακολούθησαν στη συνέχεια και οι ανατιμήσεις των οικοδομικών υλικών και ημερομισθίων και η αποπεράτωση του ξενώνα θα βραδύνει. Το ίδιο έτος 1987 επί της διαφοράς που ανέκυψε μεταξύ Εκκλησίας και Δήμου ο οποίος αμφισβήτησε την κυριότητα της εκκλησίας επί του κτήματος, η εκκλησία προσέφυγε στα δικαστήρια και δικαιώθηκε με την 866/1987 απόφαση του πολυμελούς πρωτοδικείου Κοζάνης. Το εξωκκλήσι της Αγίας Παρασκευής ανήκει στην ενορία του Αγίου Νικολάου, με πράξη όμως του Μητροπολίτη και του Μητροπολιτικού Συμβουλίου προσαρτήθηκε ως ιδρυματικό στο Τιάλειο Εκκλησιαστικό Γηροκομείο. *

Το ξυλόγλυπτο τέμπλο κατασκευάστηκε κατά το έτος 1975-76 και η αγιογράφηση των τοιχογραφιών πραγματοποιήθηκε κατά τα έτη 1988-1990 επί επιτρόπων Ιωάννη Στούκη, Αστερίου Γκατζόφλια και Αργυρίου

Καρακλάνη. Λειτουργεί τακτικά κάθε Παρασκευή με αρκετό εκκλησίασμα και γίνονται ιδιωτικές λειτουργίες, καθώς και πολλά Ιερά Μυστήρια γάμων και βαπτίσεων για τα οποία προσφέρεται το ευρύχωρο προαύλιό του και το δροσερό τοπίο. **Πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου** και πλήθη κόσμου ιδίως κατά τον εσπερινό της παραμονής ανηφορίζουν από την πόλη και συρρέουν για την προσκύνηση ενώ δεν λείπει κόσμος και από τα περιχώρα, αλλά και από τα μακρυνότερα χωριά της επαρχίας.

Επί της ιεράς εικόνας της Παναγίας υπάρχει η αφιέρωση «Δαπάναις των κυρίων Ντιώντιος Λιλιός, Ιωάννης Καρακλάνης, Σιδέρης Φούκας, Ηλίας Μαμάτσιος, Αδελφοί Τζατζαλή, Γεώργιος Τζατζαλής, Μπεγιατζούλη, Δημήτριος Ι. Γιφός, Νικόλαος Κ. Πραχάλης, Ιωάννης Κ. Πραχάλης, Παναγιώτης Δ. Διάφας, Αθανάσιος Ν. Πλιάκης, Ιωάννης Σπ. Πτση» + Δια χειρός Ιωάννου Κ. Πισλά 4 Ιουνίου 1914.

Στο επάργυρο ένδυμα της Αγίας Παρασκευής στο προσκυνητάρι υπάρχει αφιέρωση : « Δωρεά ευλαβών χριστιανών Ιούλιος 1975 » « Έργο Δημητρίου Ντάλια». Το επίγραμμα αφορά στην επαργύρωση και όχι στην εικόνα. Οι εικόνες τέμπλου φέρουν χρονολογία 1975, τα δύο μεγάλα μανουάλια φέρουν αφιέρωση «Δωρεά Ελπίδας Νικ. Ματιάκη, εις μνήμην αδελφού της Αθανασίου».

Ο Άμβων, τα στασίδια και λοιπά ξυλόγλυπτα κατασκευάστηκαν το 1975, τα δε ξύλα για την κατασκευή τους μετέφερε από το Λιβαδερό ο εφημέριος Παναγιώτης Δημόπουλος με τη συνδρομή του εφημέριου Λιβαδερού Ιωάννου Φαρμάκη. Κατασκευαστής όλων των ξυλόγλυπτων, πλην του τέμπλου, ο εκ Κρόκου ξυλουργός Απόστολος Λιούλιας. Το ίδιο έτος κατασκευάστηκε και το τέμπλο με τη φροντίδα του Επιτρόπου, ιατρού Παναγιώτη Ματιάκη.

*Το 2002 ιδρύθηκε η ενορία Αγίας Παρασκευής.

Δανάη Σοπογλίδου, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΑ ΚΟΖΑΝΗΣ

Η πρώτη εκκλησία που είχε κτισθεί το 1926-28, περιμετρικά και επάνω της ανεγέρθηκε η καινούργια. Αυτή δεν αφανίσθηκε ούτε καταρτήθηκε, αλλά διαμορφώθηκε και μένει ως υπόγεια εκκλησία πιο μικρή και συμμαζευμένη όπου γίνονται οι λειτουργίες κατά τους χειμερινούς μήνες όταν δεν υπάρχει πολύ εκκλησίασμα.

Σε κατάσταση των ιερών Ναών της πόλεως της 15-2-1918 του Μητροπολίτου Φωτίου δεν

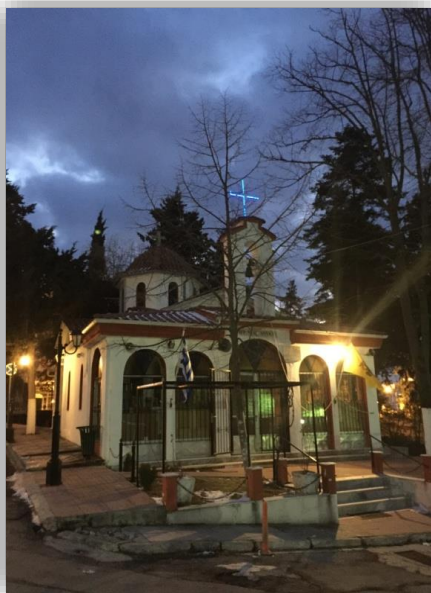
αναφέρεται το εξωκλήσι του Αγίου Νικάνορος. Η πρώτη σκέψη και απόφαση των Κοζανιτών για ανέγερση της εκκλησίας πρέπει να γεννήθηκε το 1918 και κύρια αιτία να ήταν η θανατηφόρα επιδημία της γρίπης. Όπως αναφέρεται σε σχετικό σημείωμα που βρέθηκε στα αρχεία της εκκλησίας από τις αρχές Οκτωβρίου του 1918 εμφανίστηκε στην πόλη επιδημία βαρειάς μορφής γρίπης που αποδεκάτιζε τον πληθυσμό. Οι Κοζανίτες προ της συμφοράς και του κινδύνου, αναζήτησαν τη θεία προστασία και στις 6 Νοεμβρίου έφεραν τα ιερά λείψανα του Αγίου Νικάνορα Ζάβορδας και όπως σημειώνεται σε έγγραφο του αρχείου την 8 Νοεμβρίου «έπαυσεν η επιδημία». Και όπως είναι φυσικό, αποδόθηκε σε θαύμα του Αγίου. Γι' αυτό άλλωστε είχαν προσφύγει στη χάρη του. Στα αρχεία της εκκλησίας από 13 Οκτωβρίου μέχρι 7 Νοεμβρίου δηλώθηκαν 172 θανόντες. Από το έτος αυτό φαίνεται ότι αποφασίσθηκε η ανέγερση Ναού προς τιμήν του Αγίου. Οι εργασίες ανοικοδόμησης του πρώτου εξωκκλησίου του δυτικού λόφου της πόλης πρέπει να άρχισαν γύρω στα 1925-1926. Στα αρχεία βρίσκουμε έγγραφο της 24-10-1927 που αφορά σε αίτηση επιτροπής ανεγέρσεως Αγίου Νικάνορος, με το οποίο ζητούν δάνειο από το κηροπωλείο να μην καταστραφούν οι μέχρι τότε εργασίες κατασκευής της εκκλησίας. Το πρώτο βιβλίο ταμείου που βρίσκουμε αρχίζει από 9-1-1928 και αφορά σε δαπάνες ανέγερσης και το 1928 αίτηση της 11 Απριλίου για περιφορά δίσκου στις εκκλησίες για την αποπεράτωση της εκκλησίας. Το ίδιο έτος πρέπει να περατώθηκαν οι εργασίες της πρώτης εκκλησίας και να τέθηκε σε λειτουργία. Ως το 1965 λειτουργούσε ως εξωκκλήσι. Με το Β.Δ. της 12-11-1966 ΦΕΚ 247/66 τ.α. ιδρύθηκε ενορία Αγίου Νικάνορα και έκτοτε λειτουργεί ως ενοριακός. Από το 1967 άρχισαν οι εργασίες ανακαίνισης της εκκλησίας. Περικλείσθηκε περιμετρικά η παλιά εκκλησία από την καινούργια, παρέμεινε ως υπόγεια η παλιά, και με δάπεδο της νέας επί της στέγης της παλιάς υψώθηκε η ήδη καινούργια, σύμφωνα με τα σχέδια που εκπόνησε ο μηχανικός Αριστοτέλης Τσαμπίρης. Με υπεράνθρωπες προσπάθειες, του ιερέα Ιωάννη Χρήστου και των επιτρόπων του ιερού ναού, οι εργασίες περατώθηκαν το 1980. Στην δεκαετία του 1980 τοποθετήθηκαν το ιερό τέμπλο και τα λοιπά ξυλόγλυπτα, προσκυνητάρια, στασίδια κ.α. Επίσης τότε

άρχισε και η αιογραφία του ναού. Ο ναός πανηγυρίζει στις 7 Αυγούστου. Ιδίως κατά τον εσπερινό της γιορτής πλήθος κόσμου συρρέει για την προσκύνηση και τον εκκλησιασμό. Στην **ενορία του Αγίου Νικάνορος** ανήκουν και τα εξωκκλήσια του **Αγίου Χαραλάμπους** και **Αναλήψεως, Αγίας Κυριακής, Αγίων Θεοδώρων και Αγίου Φανουρίου.**

Παναγιώτη Σερίφη, μαθητή Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΛΟΥΚΑ

Υπηρετών στο Νοσοκομείο ως υγειονομικός υπάλληλος ο ψάλτης **Λάζαρος Σουμελίδης**, διακρινόμενος για την θεοσέβεια και την αγάπη του προς την εκκλησία, δεν ήταν δυνατόν να μην διακρίνει την έλλειψη ναού

από το νοσοκομειακό συγκρότημα. Και το **1973** αναφέρθηκε επ' αυτού στο Μητροπολίτη, ο οποίος με προθυμία και αγάπη περιέβαλλε την πρόταση, χορήγησε την άδεια και την ευλογία του καθώς και τα σχετικά σχέδια και από το 1974 άρχισαν οι προεργασίες και η ανέγερση της εκκλησίας. Στα μέσα του 1976 ο Ναός με την φροντίδα και την επιμέλεια του Λάζαρου Σουμελίδη ο οποίος είχε διορισθεί και επίτροπος, περατώθηκε και **στις 18 Οκτωβρίου του 1976 έγιναν τα εγκαίνια και ο Ναός τέθηκε σε λειτουργία.** Οι δαπάνες της ανέγερσης καλύφθηκαν κυρίως από έσοδα του προσκυνηταρίου που βρισκόταν μέσα στο Νοσοκομείο και από άλλες πηγές εράνων και εισφορών που συγκεντρώθηκαν με την φροντίδα του ίδιου του επιτρόπου. Ήδη ο Ναός από των εγκαίνιων του και μέχρι και του παρόντος λειτουργεί τακτικά κάθε Κυριακή με εφήμερο τον ιερέα Παναγιώτη Ζιάκα και ψάλτη τον Λάζαρο Σουμελίδη και εκκλησιάζονται οι ενορίτες της περιοχής του Νοσοκομείου. Το προσωπικό του Νοσοκομείου τόσο το ιατρικό όσο και το λοιπό δε δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για εκκλησιασμό και ο Ναός μάλλον υπηρετεί τους χριστιανούς της περιοχής και τους συγγενείς των νοσηλευόμενων που τον επισκέπτονται, ανάβουν κάποιο κερί και ζητούν την χάρη του Αγίου. Τελευταίως προσέρχεται μεγάλος αριθμός εκκλησιαζομένων και ο χώρος του Ναού είναι ανεπαρκής.

Ελπίδα - Άννα Χασιώτη, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ (ΠΑΛΑΙΟΗΜΕΡΟΛΟΓΗΤΩΝ)

Ο Ιερός Ναός του Αγίου Χαραλάμπου, των Παλαιοημερολογητών της Κοζάνης, ανεγέρθηκε το 1978.

Παλιό Ημερολόγιο (Ιουλιανό) και Νέο (Γρηγοριανό).

Το 45 π.Χ. τέθηκε σε ισχύ το Ιουλιανό ημερολόγιο του αλεξανδρινού αστρονόμου Σωσιγένη, από τον Ιούλιο Καίσαρα, σε όλη την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο, κάθε 4ο έτος ήταν δίσεκτο δηλαδή κάθε 400 χρόνια υπήρχαν 100 δίσεκτα. Ως ευρέως διαδεδομένο ημερολόγιο, απετέλεσε αργότερα τη βάση του χριστιανικού εορτολογίου. Το 325 μ.Χ. η Α' Οικουμενική Σύνοδος, που έλαβε χώρα στη Νίκαια της Βιθυνίας, ανέθεσε στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας (καθώς η Αλεξάνδρεια φημιζόταν για τους αστρονόμους της) να μελετήσει και να παρουσιάσει έναν κανόνα, βάσει του οποίου οι Χριστιανικές Εκκλησίες θα συνεόρταζαν το Πάσχα, επειδή μέχρι τότε, κάθε εκκλησία εόρταζε το Πάσχα, σε διαφορετικές ημερομηνίες και ημέρες της εβδομάδας. Τότε, λοιπόν, θεσπίστηκαν οι τέσσερις όροι του Πασχαλίου Κανόνος. Έτσι, ο Κανών προέβλεπε το Χριστιανικό Πάσχα να τελείται κάθε χρόνο, την Κυριακή μετά από την πρώτη πανσέληνο, που έπεται της εαρινής ισημερίας. Επειδή, όμως οι δύο τελευταίοι όροι είναι κοινοί και για τον εορτασμό του Εβραϊκού Πάσχα (ή Νομικό Φάσκα), όπως είχε οριστεί από

τον Μωυσή, προστέθηκε ένας τέταρτος όρος, που προέβλεπε ότι αν το Νομικό Φάσκα (δηλαδή η εαρινή πανσέληνος) συμβεί Κυριακή, τότε το Χριστιανικό Πάσχα μετατίθεται την επόμενη Κυριακή. Με την πάροδο των ετών, οι ημερομηνίες εορτασμού του Πάσχα καταρτίστηκαν σε πίνακες (Πασχάλιοι Πίνακες), οι οποίοι βασίστηκαν στον Κύκλο του Μέτωνα, σύμφωνα με τον οποίο 235 συνοδικοί σεληνιακοί μήνες έχουν ίση χρονική διάρκεια με 19 Ιουλιανά έτη. Το 1582 διαπιστώθηκε ότι το Ιουλιανό ημερολόγιο είχε σφάλμα ως προς τη χρονική διάρκεια περιστροφής της Γης γύρω από τον Ήλιο. Με εντολή του Πάπα Γρηγορίου ΙΓ', η καθολική εκκλησία μεταρρύθμισε το εκκλησιαστικό και πολιτικό της ημερολόγιο, σύμφωνα με το οποίο το διαδεδομένο Ιουλιανό

Ημερολόγιο υπολειπόταν κατά 10 ημέρες (βλ. Γρηγοριανό ημερολόγιο). Η διόρθωση ήταν ότι τα δίσεκτα έτη μειώθηκαν από 100 σε 97 ανά 400. Μαζί με το ημερολόγιο, άλλαξε και το Πασχάλιο, δηλαδή τον Κανόνα εορτασμού του Πάσχα. Από τότε, ορισμένες φορές, οι Ορθόδοξοι και οι Καθολικοί δεν συνεορτάζουν το Πάσχα. Μάλιστα, αρκετές φορές το Πάσχα των Λατίνων προηγείται του Εβραϊκού Πάσχα, γεγονός που αντιβαίνει τον όρο, που θέσπισε η Α' Οικουμενική Σύνοδος. Μετά από αρκετά χρόνια το Γρηγοριανό ημερολόγιο υιοθετήθηκε και από προτεσταντικές χώρες. Μέλημα του Γρηγορίου ΙΓ' και των επόμενων Παπών ήταν η υιοθέτηση του Γρηγοριανού ημερολογίου και από τις Ορθόδοξες Χώρες. Για τον λόγο αυτό, οι Λατίνοι προσπάθησαν αρκετές φορές να πείσουν το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως, να αλλάξει και εκείνο το ημερολόγιο του. Όμως, οι τρεις πανορθόδοξες Σύνοδοι, που έλαβαν χώρα στην Κωνσταντινούπολη το 1592 και 1593 (επί πατριαρχίας Ιερεμίου του Τρανού), καθώς και το 1848 (επί πατριαρχίας Ανθίμου) καταδίκασαν με τις αποφάσεις τους το νεοεφεύρετο Πασχάλιον και μηνολόγιον" και αναθεμάτισαν όποιους επρόκειτο να το ακολουθήσουν.

Ημερολογιακές μεταρρυθμίσεις στις υπόλοιπες Εκκλησίες. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και οι Εκκλησίες της Κύπρου και της Ρουμανίας υιοθέτησαν το Νέο ημερολόγιο αμέσως, με την προσθήκη δεκατριών ημερών στο ήδη υπάρχον. Για να μη συμβεί, όμως, ό,τι συνέβη με το Πασχάλιο των Λατίνων, προτάθηκε ως ενδιάμεση λύση, το Πάσχα και όσες εορτές εξαρτώνται από αυτό, να ρυθμίζονται από το Ιουλιανό ημερολόγιο.

Το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων διατήρησε και διατηρεί ακόμη το Ιουλιανό ημερολόγιο μέχρι σήμερα. Επίσης, ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Φώτιος Πέρογλου διατήρησε σε ισχύ το Ιουλιανό ημερολόγιο στην Εκκλησία της Αλεξάνδρειας, εκφράζοντας έντονα την αντίρρησή του σχετικά με το θέμα της ημερολογιακής μεταρρύθμισης. Ακόμη, το Ιουλιανό ημερολόγιο διατήρησαν (και εξακολουθούν να το τηρούν ακόμη) τα Πατριαρχεία Μόσχας, Γεωργίας, Σερβίας. Το Πατριαρχείο Βουλγαρίας το ακολουθούσε μέχρι το 1968. Οι Εκκλησίες ΠΓΔΜ, Ουκρανίας, η Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο Όρος Σινά και όλες οι μονές και οι σκήτες του Αγίου Όρους. Αυτές οι Εκκλησίες όμως είναι ενωμένες δογματικά με το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Την 1η Οκτωβρίου του 1928, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας προχώρησε στην υιοθέτηση του Νέου Ημερολογίου επί Πατριαρχίας Μελετίου Μεταξάκη, ο οποίος αφού είχε παραιτηθεί από τον Οικουμενικό Θρόνο από το 1923, αναδείχθηκε διάδοχος του Πατριάρχη Φωτίου, μετά τον θάνατο του τελευταίου, το 1925.

Γερμανός Τεληκωστόγλου, μαθητής Γ4.

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ

Ο Ιερός Ναός της Παναγίας Φανερωμένης αποτελεί το «τάμα» της Κοζάνης. Ένα τάμα

που έκαναν οι Κοζανίτες όταν απελευθερώθηκε η πόλη από την τουρκική κυριαρχία. Αυτό το «τάμα» άρχισε να λαμβάνει σάρκα και οστά μετά το 1999 και συνεχίζεται η ολοκλήρωση του. **Η ιστορία του Ναού:** Ο Ιερός Ναός της Παναγίας Φανερωμένης είναι ο νεώτερος ενοριακός Ναός της πόλεως της Κοζάνης. **Θεμελιώθηκε την 26η Δεκεμβρίου 2000** από τον μακαριστό Μητροπολίτη Φωτικής (πρώην Σερβίων και Κοζάνης) κυρό Αμβρόσιο Γιακαλή, ο οποίος έδωσε και το όνομα στον νέο Ιερό Ναό. Το οικόπεδο στο οποίο χτίστηκε η νέα Εκκλησία στην νότια είσοδο της πόλης, στην περιοχή Πλατάνια, δωρήθηκε από τον Δήμο Κοζάνης στην Μητρόπολη Σερβίων και Κοζάνης, ειδικά για τον σκοπό αυτό. Με ομόφωνη απόφαση του δημοτικού συμβουλίου Κοζάνης στις 9 Σεπτεμβρίου 2003 και ύστερα από πρόταση της Ιεράς Μητροπόλεως Σερβίων και Κοζάνης, δημιουργήθηκε εκκλησιαστική ενορία με έδρα τον Ιερό Ναό της Παναγίας Φανερωμένης στον οικισμό Πλατάνια. Το 2005 εκδόθηκε το σχετικό ΦΕΚ. Επειδή ο Ναός είναι νεόδμητος (20 χρόνια περίπου), συνεχίζονται με την χάρη του Θεού, την βοήθεια της Παναγίας, την ευλογία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας Σερβίων και Κοζάνης κ.κ. Παύλου και την συνδρομή των ενοριτών, οι εργασίες για τον εξωραϊσμό και την αποπεράτωσή του. Ο Ναός της Παναγίας Φανερωμένης αποτελεί το "τάμα της Κοζάνης" διότι από την νότια πλευρά της Κοζάνης πέρασε ο απελευθερωτικός Ελληνικός Στρατός την 11η Οκτωβρίου 1912 για να απελευθερώσει την πόλη. Αφιερωμένος στην Παναγία Μητέρα του Θεού και Μητέρα όλων μας, Αυτή που μας χάρισε την ελευθερία. **Η λειτουργική ζωή του Ναού τα τελευταία χρόνια:** Στον Ναό της Παναγίας Φανερωμένης καθημερινά τελείται Όρθρος και Θεία Λειτουργία και το απόγευμα Εσπερινός. Κάθε Σάββατο πρωί γίνεται Θεία Λειτουργία και στην συνέχεια Μνημόσυνο για τους κεκοιμημένους αδελφούς μας. Παράδοση υπάρχει από κτίσεως του Ναού, κάθε Δευτέρα απόγευμα μετά τον Εσπερινό να ψάλλεται η Μικρά Παράκληση προς την Υπεραγία Θεοτόκο και στην συνέχεια γίνεται Κήρυγμα από τον Ιερέα της ενορίας. **Εφημέριος και ιερατικός προϊστάμενος του Ναού ο Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Σκρέκας, ο οποίος είναι και Εξομολόγος και υπήρξε**

υπεύθυνος για την ανέγερση του Ναού με συνεφημέριο τον Πρωτοπρεσβύτερο π. Βασίλειο Τσικόπουλο. Στον Ναό της Παναγίας Φανερωμένης λειτουργούν Κατηχητικές Συνάξεις για παιδιά Νηπιαγωγείου, Δημοτικού και Γυμνασίου. Λειτουργούν στον χώρο του κάτω Ναού κάθε Σάββατο απόγευμα πριν τον Μεγάλο Εσπερινό. **Εορτάζει στις 23 Αυγούστου, ανήμερα της απόδοσης της Κοιμήσεως της Υπεραγίας Θεοτόκου.** Στις 22 Αυγούστου το απόγευμα τελείται Πανηγυρικός Εσπερινός και την επόμενη μέρα Θεία Λειτουργία.

Παναγιώτα Παπαδοπούλου, μαθήτρια Γ2.

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ (ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ)

Η εκκλησιά όπως αναφέρεται σε μια μαρμάρινη πλάκα με επιστολή του Αλή Πασά, που υπάρχει στην Δημοτική Βιβλιοθήκη, η οποία γράφει ότι υπήρχε πριν από το 1802. Η επιστολή του Αλή Πασά αφορά την άδεια για ανακαίνιση της εκκλησίας και λέει τα εξής :“Εγώ ο Βεζύρ αληπασιας , έδωκα το μπουγιουρντί μου του ειδικού μου νανου , δια να κάμη ταμνηρη την εκκλησιά όπου είναι έξω στα αμπέλια, και κανέναν μανής να μην του γένη ούτε να τον εμποδίση τινάς, ότι είναι

μπεϊκτζη μου ,και εσύ χακίμη της Κόζιανης να της δώκης την άδεια να την μερεμετήσουν και όχι άλλο: **1802:Ιωάννινα Μαΐου 26».** Ο ναός φτιάχτηκε από τους αδερφούς Παπαδημητρίου. Ο ναός είχε καταστραφεί για αυτό και ανακαινίσθηκε. Από ότι γράφεται ο ναός δημιουργεί αμφιβολία αν ο προγενέστερος ναός ήταν αφιερωμένος στην Παναγιά ή σε άλλον Άγιο. Το 1928 αναγράφεται ως ακίνητη περιουσία. Το 1942 έγινε η ανακεράμωση. Ο νάρθηκας και τα περιτειχίσματα της αυλής έγιναν κατά τη 10ετία του 1930 χωρίς να είναι ακριβής ο χρόνος. Ο ναός έγινε δωρεά από την Βασιλική Βούρκα. Δωρίσθηκε σε κάποιους συγγενείς της. Το 1990 οικοδομήθηκε ο περίβολος της εκκλησίας, ασφαλτοστρώθηκε ο δρόμος, διαμορφώθηκε η περιμάνδρωση και προγραμματίστηκαν εργασίες αναμορφώσεως όλου του χώρου. Η απλοχωριά και το άφθονο πράσινο του τοπίου παρέχουν την δυνατότητα ώστε με μια σωστά προγραμματισμένη φροντίδα και επιμέλεια να δημιουργηθεί ένας εξαιρετος προσκυνηματικός πνεύμονας της πόλης. Ο ναός πανηγυρίζει της Ζωοδόχου Πηγής, στις 15 Αυγούστου, στις 8 Σεπτεμβρίου και σε κάθε μικρή ή μεγάλη γιορτή της Παναγίας, με πολυάριθμο εκκλησίασμα προσκυνητών .

Κωνσταντίνος Τσαμπαρλής, μαθητής Γ4.

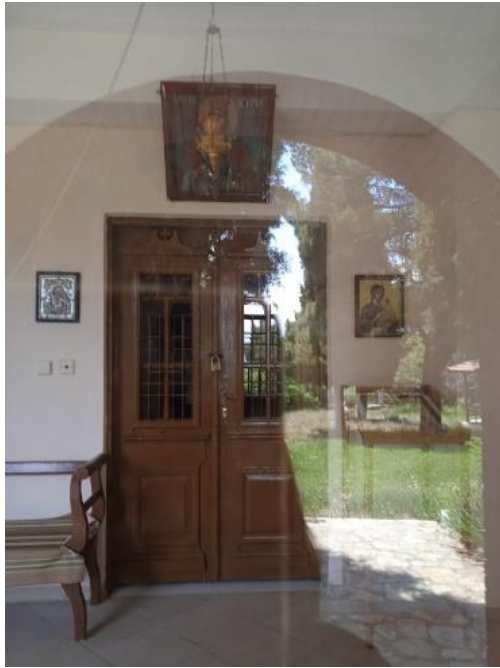
Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

(ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΑ)

Το εξωκκλήσι της Αγίας Κυριακής σήμερα.

«Σόποτον, παρά στην Κοζάνη, άλλοτε χωρίον καταστραφέν υπό πανώλους, όπου και λίθος θεωρούμενη κολυμβήθρα και ερείπιον ναού Αγίας Κυριακής». Αυτά αναφέρει ο Κ. Γουναρόπουλος **το 1872 στο περιοδ. ΠΑΝΔΩΡΑ** και ακόμα ότι, όταν ήρθε στην Κοζάνη ο Τράντας με τους συγχωριανούς του από το Χτένι το 1649, κατοικούσαν στο Σόποτο 10 οικογένειες που εκκλησιάζονταν στον Άγιο Αθανάσιο. **Συνεπώς εκκλησία της Αγίας Κυριακής υπήρχε από πολύ πιο πριν του 1872, ερείπιον όμως το 1872 και στην ίδια ασφαλώς θέση ξανακτίσθηκε το ήδη υπάρχον εξωκλήσι.** Πότε ακριβώς κτίσθηκε το υπάρχον με την σημερινή του μορφή δεν είναι εξακριβωμένο. Από τα δομικά υλικά και την κατάσταση στην οποία βρίσκεται δείχνει ότι κτίσθηκε ή ανακαινίσθηκε ολοσχερώς στα χρόνια της τουρκοκρατίας και μάλιστα και κατά τα τελευταία προ της αποχώρησης των τούρκων. Σε έγγραφο του Μητροπολίτη Φωτίου της 15-02-1918 αναφέρεται ως

εξωκλήσι του Αγίου Κωνσταντίνου και σε έγγραφο του αρχείου βρίσκουμε στοιχεία διαχείρισης από το 1926 με επιτρόπους τους Δημήτριο Δάκη, Δημήτριο Πισλή, Γεώργιο Μέτσο και Θεόδωρο Παράνομο και μάλιστα και ότι πραγματοποίησαν ετήσια έσοδα 3.159 δραχμών. **Το 1948-1950 έγινε επισκευή της στέγης και γενική συντήρηση. Κατά την ίδια χρονολογία κατασκευάσθηκαν στον περίβολο της εκκλησίας εκκλησιαστικά κτίσματα που χρησιμοποιήθηκαν επί αρκετά χρόνια, μέχρι και την 10ετία, ως κατασκηνώσεις παιδιών των κατηχητικών.** Το 1958 και 1959 έγινε στο χώρο αυτό 15νθήμερο ιερατικό συνέδριο του κλήρου της επαρχίας. Τα κτίρια αυτά κτίστηκαν δωρεάν από παράκληση της Μητρόπολης. Σήμερα μένουν αχρησιμοποίητα. Στην ιδιοκτησία της εκκλησίας βρίσκεται και το περιφραγμένο με συρματόπλεγμα κτήριο έκτασης 10 στρεμμάτων περίπου. Ήδη η εκκλησία αυτή βρίσκεται σε ημιερείωδη κατάσταση και μάλλον χρειάζεται η ολοκληρωτική της ανακαίνιση.* Σαν κτίσμα άλλωστε δεν έχει ιδιαίτερες αξιώσεις. Το 1945 είχαν εγκατασταθεί οι Μαγδαληνή Καραγασιδίου, Σμαράγδα Κουτσανδρέου και Ευαγγελία Καπλάνογλου με σκοπό να μονάσουν και το Σόποτο να γίνει Μοναστήρι. Επειδή όμως ήταν κοντά οι στρατώνες μεταφέρθηκαν και εγκαταστάθηκαν για εφησυχασμό στο εξωκλήσι της Αναλήψεως (Παληοκκλήσι) όπου εγκαταστάθηκαν μεν αλλά ποτέ δεν εφ' ησύχασαν. Σε κατάστιχο εκκλησιών το 1918, αναφέρεται μεταξύ άλλων και εξωκλήσι του Αγίου Βαρθολομαίου, που ανήκε στον ενοριακό Ναό Αγίου Κωνσταντίνου. Τέτοιο εξωκλήσι δεν υπάρχει στην Κοζάνη. Εδώ και 40 χρόνια που έχω άμεση σχέση με τα εκκλησιαστικά της Κοζάνης δεν συνάντησα ούτε καν στα χαρτιά το εξωκλήσι αυτό. Σε πρακτικό της εκκλησιαστικής επιτροπείας της 28-12-1918 συναντούμε διορισμό επιτροπών Αγίας Κυριακής και Βαρθολομαίου. Αυτό οδηγεί στη σκέψη ότι στην ίδια εκκλησία της Αγίας Κυριακής υπήρχε κάποιο προσκυνητάρι ή παρεκκλήσι ή κάπου γύρω κάποιο ναΐδριο. Τέτοιο εκκλησάκι όμως ούτε καν σε ερείπια υπάρχει, ούτε καν στις μνήμες των χριστιανών της πόλης και της περιοχής. Η εξήγηση που υπάρχει περί του μνημονευμένου αυτού Ναού στο πρακτικό του 1918 είναι ότι η εκκλησία του Αγίου Βαρθολομαίου υπάρχει στο Βατερό που κτίσθηκε μεταξύ 1912-1918 στη μνήμη

κάποιου στρατιώτη που σκοτώθηκε στο χωριό αυτό. Το 1918 όμως δεν είχε γίνει ακόμη η ανταλλαγή των πληθυσμών και το χωριό ήταν καθ' ολοκληρία τουρκοχώρι και συνεπώς δεν υπήρχαν εκεί χριστιανοί για να διορισθούν επίτροποι γι' αυτό και ανατέθηκε η φροντίδα του στην επιτροπή της Αγίας Κυριακής που βρίσκεται στα σύνορα του Βατερού. Το 1918 επίτροποι της Αγίας Κυριακής και του Αγίου Βαρθολομαίου φέρονται οι Νίκ. Φραντζέζος, Γεώργιος Ν. Μάτσος, Δημ. Δακής, Θεοδ. Παράνομος, Κώτιας Καγιάννης. Το 1920 παραμένουν οι ίδιοι και προτίθενται Ζαφείρης, Αργύριος Χατζημανώλης, Θεοδ. Παράνομος. Σε πρακτικό της 19-01-1927 συναντούμε ότι δόθηκε ξυλεία για επισκευή του εξωκκλησίου και στο 32/12-05-1927 πρακτικό ότι ξοδεύθηκαν 4.000 δραχμές για την περίφραξη του κτήματος.

*Το εξωκκλήσι ανακαινίσθηκε.

Ελένη Σαββίδου, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ,
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

**ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ (ΕΝΟΡΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ)**

Υπήρχε παλιό εκκλησάκι στην κορυφή του λόφου, που είχε παντελώς ερειπωθεί. Άγνωστο ποιων χρόνων ακριβώς. Από φορητή εικόνα του Χριστού «Βασιλεύς βασιλεόντων και μέγας Αρχιερέυς» που φέρνει επιγραφή «1886 χερί Γ.Α.» συμπεραίνεται ότι υπήρχε το εκκλησάκι προ του 1886. Εν τούτοις σε κατάσταση εκκλησιών και εξωκκλησίων του 1918 δεν αναφέρεται. Από το 1955 με πρωτοβουλία του εφημέριου Παναγιώτου Δημόπουλου και των επιτρόπων Σωτηρίου Ματιάκη, Ευαγγέλου Βατάλη, Ζήση Λιόγα, και Στέργιου Πατιού, **ανεγέρθηκε το καινούργιο εξωκκλήσι του Αγίου Ελευθερίου και όλα τα λοιπά βοηθητικά προκτίσματα στην κορυφή του λόφου.** Σταθερά και επί σειρά ετών και με πείσμα εργάστηκε για τον σκοπό αυτό ο επίτροπος Σωτήρης Ματιάκης, ο οποίος αυθαιρέτων και ουδαμού λογοδοτών περάτωσε την εκκλησία και διαμόρφωσε το χώρο. Οι μεταγενέστεροι επίτροποι υπό την εποπτεία της ιεράς Μητροπόλεως και του εφημερίου του Αγίου Δημητρίου Αντωνίου Γεωργιάδη, περάτωσαν τα προεκτίσματα, διαμόρφωσα και στόλισαν το χώρο και την

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ». Πολλοί επισκέπτες, περισσότερο ως εκδρομείς και λιγότερο ως προσκυνητές, επισκέπτονται το λόφο του Αγίου Ελευθερίου κατά τους θερινούς μήνες, είτε σαν οικογένειες, είτε σαν συντροφιάς για την αναψυχή και τον δροσισμό τους. Εκεί βρίσκουν φιλοξενία για μία ημερήσια ή νυχτερινή διαμονή, στους προκατασκευασμένους χώρους όπου βρίσκουν και όλα τα χρειαζόμενα σκεύη και αντικείμενα για την του ίσκου και της στέγης, αν κάποια έκτακτη μπόρα το επιβάλλει. Το εξωκκλήσι του Αγίου Ελευθερίου, στην κορυφή του Ομώνυμου λόφου, μοιάζει σαν παρατηρητήριο που ελέγχει και εποπτεύει τον ευρύτερο χώρο της περιοχής. Στα δυτικά κράσπεδα του σχεδόν, εκτείνεται το καταπράσινο από δρυόδενδρα άλσος «Κουρί» με τις διάφορες εγκαταστάσεις και περιφράγματα για τη συντήρηση και εκτροφή διαφόρων ζώων και πτηνών υπό την φροντίδα του Δασαρχείου. Και αντίπερά του προς δυσμάς οι στρατωνισμοί του πυροβολικού με την εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας, και ο νεόδμητος συνοικισμός της Νέας Χαραυγής.

Κωνσταντίνος Χατζία, μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ (ΨΗΛΟΣ ΑΙ-ΛΙΑΣ – ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ)

Ο κυρίως Ναός κτίστηκε κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας, άγνωστο όμως πότε ακριβώς. **Πάντως το 1918 σε κατάσταση των εκκλησιών της Κοζάνης, αναφέρεται ως εξωκκλήσι του Αγίου Δημητρίου**, συνεπώς υπήρχε από τα χρόνια της τουρκοκρατίας. Σε αναφορά τους οι επίτροποι το 1953 αναφέρουν, «από αιώνας ανήγειρε η πίστις των Κοζανιτών». Το 1929 άρχισε να γίνεται αμαξιτός δρόμος προς το εξωκκλήσι αυτό. Με άδεια της Νομαρχίας 10156/10-9-1930 το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο έκανε έρανο και ως το 1934 δαπανήθηκε για το σκοπό αυτό το ποσό των 36.686 δραχμών. Ασφαλτοστρώθηκε ο δρόμος κατά τμήματα μετά το 1950 με επιμέλεια του Δήμου και του Στρατού. Κατά καιρούς έγιναν επισκευές και επεκτάσεις. Η επέκταση του νοτίου τμήματος του Πρόναου και των δυτικών χώρων, έγινε από το 1960 και εντεύθεν, με την φροντίδα κυρίως των επιτρόπων, που μάλλον αυτοδιορίζονται, καταλαμβάνονται από έντονο ζήλο προσφοράς και με διάφορους τρόπους και μεθοδεύσεις πετυχαίνουν πολύ δύσκολα πράγματα. Παραπλεύρως του ναού και στην κορυφή του λόφου, είναι τα μηχανήματα επικοινωνίας του ΟΤΕ και κατασκηνώνει μόνιμα ομάδα στρατιωτικής δύναμης για τη φύλαξη και για άλλους λόγους στρατιωτικούς. Η Εκκλησιαστική επιτροπή, στις **7-9-1953** αποτελούμενη από τους Θωμά

Καραδαλή, Πέτρο Βουχάρα, Βασίλειο Καραγιαννίδη, Λάζαρο Κυρατσού και Ευάγγελο Γκαγκή, με υπόμνημα της προς τις Αρχές Νομαρχιακές, Δημαρχιακές και Εκκλησιαστικές, ζητούν την ηλεκτροδότηση, την υδροδότηση, την ενίσχυση για δεντροφύτευση και ενίσχυση για την επισκευή του δρόμου που είχε καταστραφεί. Πράγματι στα επόμενα χρόνια, έγινε η ηλεκτροδότηση και επισκευάσθηκε ο δρόμος. **Κατά το 1920 ως 1925 λειτούργησε σαν ένα μικρό μοναστήρι με τον Κοζανίτη ιερομόναχο Νικάνορα Τσιμπέρη** ο οποίος για ένα διάστημα προγενέστερα, είχε υπηρετήσει ως ιερομόναχος Λαριούς με το όνομα Κωνσταντίνος. Έφυγε στο Άγιο Όρος όπου μετονομάστηκε Νικάνορας και περί τα 1920 εγκαταστάθηκε στον Προφήτη Ηλία και δημιούργησε μικρό μοναστήρι. Η Εκκλησιαστική Επιτροπεία με το 2/24-3-1925 πρακτικό της αποφασίζει τη «μετατροπή του μονυδρίου του Προφήτου Ηλιού», συνάμα αποφασίζει να γίνει και ο αυτοκινητόδρομος και να φυτευθούν δέντρα. Με το 25/8-8-1926 πρακτικό της επιτροπείας αποφασίζεται η «αύξησης του επιδόματος ιερέως Προφήτου Ηλιού Παπανικάνορα». Συνεπώς ο ιερομόναχος Νικάνωρ συνέχισε να υπηρετεί στον Προφήτη Ηλία και μετά το 1925, αλλά όχι σαν ηγούμενος μοναστηριού, αλλά ως εφημέριος εξωκκλησίου. **Επίτροποι 1926.** Αστερ. Βαντσιούλης, Κων/νος Γκάγκης, Παν. Τσιμηνάκης, Φιλ. Νεβεσκιώτης, Αγρ. Χατζημανώλης, Χαρ. Γκόρας, Γεωρ. Σιώμος, Παν. Λαβαντσιώτης, Γεωρ. Καπετάνος, Δημ. Δοδούρας, Στέργιος Βλάχος. Οι ίδιοι συνεχίζουν και την δεκαετία του 1930. Από την δεκαετία του 1950 και την δεκαετία του 1989 υπηρετούσαν οι ίδιοι επίτροποι οι οποίοι και αναφέρθηκαν. Από το 1984 και μετά υπηρέτησαν οι: Αργύριος Τσιαντάκης, Ιωάννης Γελαδάρης, Δημήτριος Μαμάτσιος, Μιχαήλ Ζιάγκας, Ιωάννης Δοδούρας .

Νικόλαος Τοκμακίδης, μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΑΣ (ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ)

Σε κατάστιχο των εκκλησιών της Κοζάνης του 1918 αναφέρεται ως εξωκκλήσι του Αγίου Δημητρίου. Εν τούτοις βρίσκουμε πρακτικό της εκκλησιαστικής επιτροπείας της 24-5-1920 όπου **αναφέρεται ως απλό εικονοστάσιο.** Με το πρακτικό αυτό αποφασίζεται να δοθεί χρηματικό ποσό για την επισκευή του Εικονοστασίου της Αγίας Άννης. **Ήταν συνεπώς μέχρι το 1920 ένα εικονοστάσι.** Αν έγινε απλώς ένα εικονοστάσι ή και κάποια επέκταση ώστε να διαμορφωθεί ένα απλό εξωκκλήσι δεν είναι σίγουρο. Υπάρχουν στο ναό φορητές εικόνες του 1923 που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι **διαμορφώθηκε κάποιος ναϊσκος στα χρόνια μεταξύ 1920-1923.** Η εικόνα της Αγίας Άννας που μέχρι σήμερα θεωρείται και η κυριαρχούσα της Εκκλησίας φέρει επίγραμμα «Βουζίτσα Τσιόπτσια, Δημήτριος Τσιόπτσιας, Κωνσταντίνος Τσιόπτσιας, Γεώργιος Τσιόπτσιας 1923» και στο κάτω μέρος της εικόνας ζωγραφισμένος ο άγιος Γεώργιος, ο άγιος Κωνσταντίνος και Ελένη και ο άγιος Δημήτριος. Στη σημερινή της μορφή η εκκλησία πρέπει να κτίσθηκε γύρω στα 1950. Αυτό συμπεραίνεται από τις εικόνες του τέμπλου που φέρουν χρονολογία 1953. Και επειδή δεν έπαιρνε ο χώρος αντί να χτιστεί από δυσμάς προς ανατολάς χτίστηκε από νότο προς βορράν και το απ' αρχής υπάρχον προσκυνητάρι ενσωματώθηκε ως Ιερό Βήμα του Ναού.

Μαριλένα Τσιφτσή, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΟΥ ΦΑΝΟΥΡΙΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ

(ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΑ)

Ο Άγιος Φανούριος της Κοζάνης είναι ένα εξωκκλήσι που βρίσκεται στο Σιόπατο Κοζάνης. Είναι αφιερωμένο στον Άγιο Φανούριο, την μνήμη του οποίου η εκκλησία μας τιμά στις 27 Αυγούστου. Κάθε χρόνο, στη μνήμη του Αγίου Φανουρίου, φτιάχνονται φανουρόπιτες οι οποίες μοιράζονται στις γειτονιές, αφού πρώτα ευλογηθούν. Στην Κοζάνη, την παραμονή της εορτής του Αγίου Φανουρίου πλήθος πιστών επισκέπτεται το εξωκκλήσι, στο οποίο τελείται πανηγυρικός εσπερινός και αρτοκλασία. Οι πιστοί φέρνουν μαζί τους τις φανουρόπιτες που έχουν ετοιμάσει, οι οποίες πρώτα διαβάζονται από τον ιερέα και κατόπιν μοιράζονται στους παρευρισκόμενους. Ο Ιωάννης Κορκάς,

Κοζανίτης λαογράφος, περιγράφει το εξωκκλήσι του Αγίου Φανουρίου ως εξής: "Ένα ολόλευκο εκκλησάκι εκεί πάνω στο Σιόποτο, στην περιοχή που εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι κάτοικοι της Κοζάνης κατά το 1330 μ.χ. περίπου, λατρεύεται στη μνήμη του Αγίου Φανουρίου. Το εκκλησάκι χτίστηκε το 1953 από τους ευσεβείς Κοζανίτες και Κοζανίτισσες με προσωπική εργασία και με εράνους. Ο χώρος που είναι κτισμένο το εκκλησάκι είναι βραχώδης, δίπλα υπάρχει ένας λαξευμένος βράχος, που μοιάζει με κολυπήθρα, και πιθανολογείται ότι βάφτιζαν τα παιδιά τους οι πρόγονοί μας, που εγκαταστάθηκαν το 1330 μ.Χ. στο χώρο αυτόν, όπου και δημιούργησαν έναν οικισμό. Η περιοχή λέγεται «τα παλιόσιπτα».

Στυλιανή – Άννα Ρέντζιου, μαθήτρια Γ4.

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ (ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΑ)

Ο Άγιος Χαράλαμπος κτίστηκε στη 10ετία του 1960.

Στη 10ετία του 1950, δίπλα στο δρόμο καθώς βγαίνουμε προς Καστοριά και στα δεξιά του, **είχε κατασκευασθεί προσκυνητάρι της Αναλήψεως του Κυρίου**. Από το 1961 με επιτρόπους τους Αργύριον Κουτσόνλικον, Μιχαήλ Μισιώνην και Βασίλειον Διάφαν, άρχισε να ανεγείρεται η εκκλησία του Αγίου Χαράλαμπος, ακουμπιστά και συνεχόμενη του προσκυνηταρίου, που μέσα στη 10ετία του 1960 με συνδρομές των Κοζανιτών περατώθηκε. **Ήδη λειτουργεί ως εκκλησία του Αγίου Χαράλαμπος και παρεκκλήσι της Αναλήψεως**. Πανηγυρίζει και της Αναλήψεως και του Αγίου Χαράλαμπος και πλήθος προσκυνητών της πόλης συρρέει και συμμετέχει στο γιορτασμό και τον πανηγυρισμό ενώ κατά τη διάρκεια του κάθε χρόνου τελούνται λειτουργίες και ιεροπραξίες.

Πάρκο του Αγίου Χαράλαμπος. Επί Μητροπολίτου Διονυσίου, εφημερίου Ιωάννου Χρήστου και επιτρόπων Γεωργίου Λούδα και Θεοδοσίου Νικολάου, Παναγιώτη Τσιορδά και Νικολάου Μπιλιώνα. Με εισφορές και δωρεές των Χριστιανών. Με πρόταση του εφημερίου Ιωάννου Χρήστου το έτος 1982 ο Μητροπολίτης διόρισε υπό την προεδρία του ιερέως, επιτροπή εκ των Γεωργίου Λούδα, Ν Θεοδοσίου και Νικ. Μπιλιώνα. Η επιτροπή επιδόθηκε κυρίως στη διαμόρφωση και εξωραϊσμό του αύλιου χώρου της εκκλησίας. Η δραστηριοποίηση της επιτροπής προς την κατεύθυνση αυτή υπήρξε επιτυχής, πέρα από κάθε προσδοκία, και αξιοθαύμαστη. Ο άμορφος χορτοριασμένος χερσότοπος σύντομα μεταβλήθηκε σε πάρκο σπάνιας ομορφιάς και χρησιμότητας. Ένα πραγματικά ανθοκήπιο μοναδικό στην πόλη και στην περιοχή, δέχεται και φιλοξενεί κάθε μέρα του καλοκαιριού γέρους και παιδιά που μεταβαίνουν σαν προσκυνητές ή εκδρομείς

για κάποια ξεκούραση και δροσισμό. Κιόσκια και παρτέρια με πράσινο με δέντρα και λουλούδια, βρύσες και παιδικά παιχνίδια, πλήρες αυτόματο υδροαρδευτικό δίκτυο με τεράστια καλυμμένη δεξαμενή, πλήρης ηλεκτροδότηση του χώρου, σύγχρονο και ανάλογο με τον χώρο αναψυκτήριο, οικοδομή διώροφος με αίθουσες υποδοχής και γραφεία, και πολλά άλλα διακοσμητικά, που κόστισαν πολλές δεκάδες εκατομμυρίων, που εμπιστεύτηκε ο κόσμος της Κοζάνης στην επιτροπή, και αυτή τα αξιοποίησε κατά τον άριστο τρόπο. Ιδιαίτερα πρέπει να επισημανθεί η επιμέλεια και η προσωπική εργασία και προσφορά του Γεώργιου Λούδα, που είναι ανυπολόγιστης αξίας. Θα ήταν παράλειψη, να μην αναφερθεί ο αρχιτέκτονας Ευάγγελος Βερούλης, που αδάπανα σχεδίασε όλα αυτά τα εξίσια δημιουργήματα και έκανε τις σχετικές μελέτες.

Χαρίλαος Τσαϊρης , μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΟΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ (ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ)

Κτίστηκε το 1961-1965 επί Μητροπολίτου Διονυσίου Ψαριανού με την πρωτοβουλία και επιμέλεια του ιερέως Παναγιώτη Δημόπουλου, σε σχέδια του ίδιου ιερέα, ο οποίος ένεκα ανυπαρξίας των οικονομικών και ως κατασκευαστής εργάστηκε. Ήδη κυριαρχεί επί του ομωνύμου λόφου σαν εκκλησιαστικό σέμνωμα. Υπήρχε παλαιό εκκλησάκι χαμηλό το οποίο διατηρήθηκε και συντηρήθηκε και υπάρχουν στον ίδιο χώρο δύο εκκλησίες τιμώμενες στους αγίους 40. Η πρώτη εκκλησία χτίστηκε το 1931 ως εξωκλήσι των Αγίων Αναργύρων. Τα πρώτα έξοδα κατασκευής του, συναντούμε στα διαχειριστικά και στους λογαριασμούς του 1931 και συνεχίζονται ως το 1935, ενώ από το 1936 συναντούμε έσοδα και ιεροπραξίες στην εκκλησία. Εξ αυτών συνάγεται ότι άρχισε να κτίζεται το 1931 και τελείωσε το 1935. Σε έγγραφο της 22/12/1936 αναφέρεται η κατασκευή τέμπλου. Το 1932 διορίσθηκε υποεπιτροπή του «νεοκτίστου εξωκκλησίου των Αγίων Αναργύρων» εκ των Βασιλείου Μόσχου, Δημητρίου Νιάκα και Αργυρίου Χατζημανώλη. Στις αρχές του 1960 ο ιερέας Παναγιώτης Δημόπουλος, προϊστάμενος του Αγίου Δημητρίου και επιμελητής και των Αγίων Σαράντα δεν τόβρισκε σωστό σε ένα τέτοιο λόφο να υπάρχει ένα τόσο χαμηλό και άσημο εκκλησάκι, και αποφάσισε να κτισθεί καινούργιο μεγαλοπρεπέστερο και επιβλητικό, να συνταιριάζει με την περηφάνεια του λόφου και να προβάλλεται προς τους ορίζοντες σαν στεργιανός φάρος της πόλης. Το 1961 υποβλήθηκε από μέρους του τεχνική έκθεση του Αριστοτέλη Τσαμπίρη, και ο Μητροπολίτης έδωσε την άδεια ανέγερσης. Με ψευτοεράνους, με συνδρομές και προσωπική εργασία χρόνο με το χρόνο τελείωσε το χτίσιμό του. Επί αρκετά χρόνια ήταν χωρίς κεραμίδια και από μακριά φάνταζε λευκό και προσέδιδε στο χώρο και κάποιο νησιώτικο χρώμα. Μεταγενέστερα μέσα στη

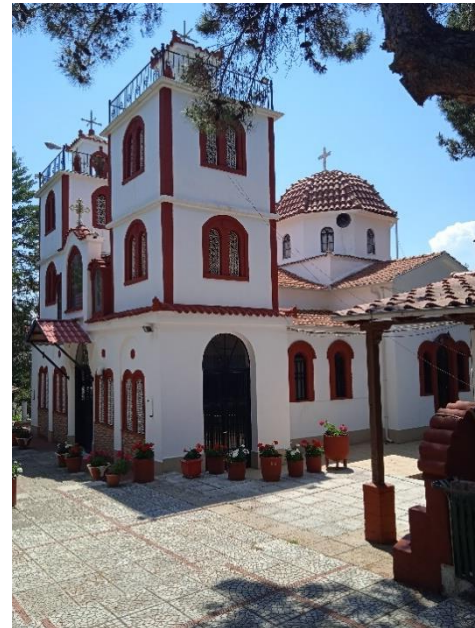
δεκαετία του 1980 με την επιμέλεια του ιερέα Αντωνίου Γεωργιάδη, επικεραμώθηκε και περατώθηκαν και οι εσωτερικές εργασίες. Κατά τους θερινούς μήνες μία μέρα της εβδομάδας τελείται θεία λειτουργία από τους ιερείς του Αγίου Δημητρίου, ενώ συχνές είναι και ιδιωτικές λειτουργίες. Στην Κοζάνη υπήρχε και λειτουργούσε Θρησκευτικός Σύλλογος των 40 Μαρτύρων υπό τον Μητροπολίτη Φλωρίνης Αυγουστίνο, ο οποίος ενώ συμμετείχε κατά την ημέρα του εορτασμού ουδόλως όμως συνεισέφερε για την ανέγερση ή τη συγκρότηση της εκκλησίας.

Ιωάννη Σαμουκατζίδα, μαθητή Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΟΥ ΘΩΜΑ (1969-1975)

(ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ)

Επί Μητροπολίτου ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΨΑΡΙΑΝΟΥ, εφημερεύοντος Παναγιώτη Δημόπουλου και επιτρόπων Μιχαήλ Σαμαρνώτη, Φωτίου Ζυλοφόρου, Αργυρίου Σιδέρη, Δημητρίου Βαρδάκα, με συνδρομές των χριστιανών και κυρίως των μελών του Σωματείου Οικοδόμων και Συναφών Επαγγελματιών. Είναι ναός νεόδμητος. Δεν υπήρχε στη θέση αυτή άλλη παλαιότερη εκκλησία. Με τη πρωτοβουλία του Μιχαήλ Σαμαρνώτη οι οικοδόμοι της πόλης αποφάσισαν την ανέγερση της εκκλησίας προς τιμή του Αγίου Θωμά, προστάτη του Επαγγελματικού τους Σωματείου. Ιδιαίτερα δραστηριοποιήθηκε μία ομάδα οικοδόμων Κοζανιτών και με πολλούς κόπους και μεγάλες προσπάθειες έφεραν σε πέρας το έργο τους. Η οικοδόμηση έγινε σε χέρσο Δημοτικό χώρο που παραχωρήθηκε για το σκοπό αυτό. Στην αρχή ανέκυψε κάποιο ζήτημα που ακόμα υπάρχει. Στον Άγιο Αθανάσιο υπάρχει εικόνα ψηλάφησης του Θωμά και μέχρι που χτίστηκε αυτός ο Ναός, η πανηγυρική λειτουργία την Κυριακή του Θωμά γινόταν στον Άγιο Αθανάσιο. Με την ίδρυση του καινούργιου Ναού, φυσικό είναι η θεία λειτουργία να γίνεται στον καινούργιο Ναό. Εξ αυτού οι επιτρόποι του Αγίου Αθανασίου αντέδρασαν στην οικοδόμηση της καινούργιας εκκλησίας, αλλά η αντίδραση αυτή δεν ήταν σωστή και η εκκλησία έγινε. Τελείται θεία λειτουργία και στους δύο Ναούς και οι χριστιανοί εκκλησιάζονται και στις δύο εκκλησίες, ο καθένας κατά την επιλογή του. Το

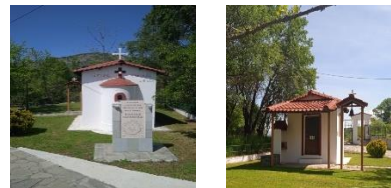
εξωκκλήσι του Αγίου Θωμά ανήκει στην ενορία του Αγίου Νικολάου. Υπεύθυνος εφημέριος είναι ο Δημήτριος Χαρισίου. Με τη φροντίδα και τις άοκνες προσπάθειες των επιτρόπων Κων/νου Ρουμπούλη, Νικολάου Δάλλα, Μιχαήλ Σαμαρνώτη, Φωτ. Ξυλοφόρου, Αργ. Σιδέρη και Δημ. Βαρδάκα, ο ναός αποπερατώθηκε, εξοπλίσθηκε εσωτερικά με τα απαραίτητα ιερά σκεύη και ξυλόγλυπτα, αγιογραφήθηκε. Επίσης εξωραϊσθηκε ο περιβάλλον χώρος και ο αυλόγυρος του ναού. Σήμερα ο ιερός αυτός χώρος αποτελεί συνάμα και ένα εξαιρετικό θέρετρο των φυσιολατρών, των περιπατητών και εκδρομέων, με προσκυνηματικές τάσεις και φιλόθησκα αισθήματα.

Φώτιος Ευθαλιτσιδης, μαθητής Γ4.

Βιβλιογραφία: ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ ΑΙΤΩΛΟΥ

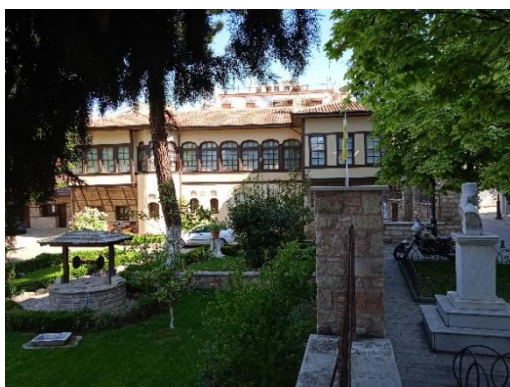
(ΠΑΡΚΟ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ)

Το εξωκκλήσι βρίσκεται εντός του χώρου στο Πάρκο των Ηπειρωτών στην Κοζάνη, στο «Κλιούγκι». Στην είσοδό του δεσπόζει η μικρή εκκλησία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, ενός Αγίου ιδιαίτερα αγαπητού όχι μόνο στην Ήπειρο και στην Μακεδονία αλλά σ' ολόκληρη την Ελλάδα. Πλήρως αγιογραφημένο, με δαπάνες των φίλων και μελών του Συλλόγου, το εκκλησάκι του «Πατροκοσμά» δίδει μια ιδιαίτερη νότα στον χώρο. **Θεμελιώθηκε το 1999.** Σημαντική στιγμή, για την μικρή του ιστορία, αποτέλεσε η τελετή των θυρανοξίων που πραγματοποιήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2008 από τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Σερβίων και Κοζάνης κ.κ. Παύλο.

Πλιάχας Παναγιώτης, μαθητής Γ4.

ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟ ΚΟΖΑΝΗΣ- ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

Αρχαίοι και βυζαντινοί χρόνοι

Στη θέση που η πόλη της Κοζάνης σήμερα κατέχει υπήρχαν οικισμοί προϊστορικοί. Αυτό αποδεικνύεται από τα αγγεία και τα όστρακα πρώιμης εποχής του σιδήρου και μυκηναϊκά που κατά καιρούς βρέθηκαν στην περιοχή γύρω από το ναό του αγίου Αθανασίου. Κατά τους ιστορικούς χρόνους φαίνεται πως οι οικισμοί κάλυπταν μία ευρύτερη περιοχή. Τα ερείπια αρχαίας ακρόπολης (4^{ος} -2^{ος} αι. π. Χ.) στο λόφο του αγίου Ελευθερίου, το ρωμαϊκό νεκροταφείο, το βαλανείο και η βάση ανεπίγραφου κίονα που αποκαλύφθηκε στα Τρία Δένδρα, το μακεδονικό νεκροταφείο στην οδό Φιλίππου και τα ευρήματα στην οδό Ακροπολίτου τεκμηριώνουν αυτή την άποψη. Κατά τη βυζαντινή περίοδο, που βρίσκονταν σε ακμή άλλοι οικισμοί της ευρύτερης περιοχής (Σταρείδωλα, Αιανή, Καισάρεια, Βάνιτσα, Σέρβια), πουθενά δεν αναφέρεται η ύπαρξη οικισμού εδώ. Για την περίοδο αυτή θα πρέπει να υποθέσουμε ότι ή ήταν πραγματικά ανύπαρκτος εδώ κάποιος οικισμός ή υπήρχε αλλά ήταν ασήμαντος. Πάντως, κατά τους 13^ο

και 14^ο αιώνες έχουμε μικροοικισμούς γεωργοκτηνοτρόφων στο Σιώποτο και στα Τρία Δένδρα. Ήταν οικισμοί ασχημάτιστοι κι ανοργάνωτοι, αποτελούμενοι από καλύβες διάσπαρτες μέσα στα δάση. Ας σημειωθεί, με την ευκαιρία, ότι ολόκληρη η περιοχή, στην οποία σήμερα εκτείνεται η Κοζάνη, καλυπτόταν από πλούσια βλάστηση και κυρίως από δρυόφυτα δάση.

Ίδρυση και πρώτοι οικιστές

Η Κοζάνη γεννήθηκε μέσ' από τη σύγχυση και την αλλοφροσύνη που επικράτησαν στη Βαλκανική μετά την εισβολή των οθωμανών. Μετά τη μάχη στο Κοσσυφοπέδιο, στα 1389, καταδικωμένοι Ηπειρώτες ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στη Σκ'ρκα και στη Τζανάρα. Συγχρόνως ή λίγο αργότερα κατέφυγαν εδώ οικογένειες χριστιανών από τις γειτονικές περιοχές των Μπουτζακίων και των Καραγιαννίων, τις οποίες, σαν πεδινές και εύφορες, είχαν αρπάξει φανατισμένοι κι άπληστοι μουσουλμάνοι από το Ικόνιο (Κονιάρηδες). Γύρω στα 1450 μεταφέρθηκαν στο νέο οικισμό και οι καλυβοδίαιτοι του Σιώποτου. Έτσι, από την εποχή αυτή έχουμε πλήρως διαμορφωμένο ένα νέο οικισμό με κύρια ασχολία των κατοίκων τη γεωργοκτηνοτροφία. Στο μεταξύ εμφανίστηκε και το όνομα Κοζάνη. Κατά την επικρατέστερη εκδοχή. Αυτό προέρχεται από το όνομα του χωριού Κόστιανη ή Κοστανιανη της περιοχής Παγωνίου της Ηπείρου, απ' όπου κατά το μεγαλύτερο μέρος προέρχονταν και οι πρώτοι οικιστές της πόλης. Από τα 1450 μέχρι τα 1611 συνεχίστηκε η συρροή εποίκων από τα γύρω χωριά. Μετά την επανάσταση του επισκόπου Τρίκκης Διονυσίου του φιλοσόφου ή Σκυλοσόφου, όπως σκωπτικά οι τούρκοι τον αποκαλούσαν, μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών σημειώθηκαν στην κεντρική και στη βόρεια Ελλάδα. Ηπειρώτες και Θεσσαλοί αναγκάστηκαν να ζητήσουν καταφύγιο σωτηρίας και ησυχίας σε διάφορα ασφαλή μέρη, συνεπώς και στην Κοζάνη. **Στα 1614 εκατό περίπου οικογένειες από το γειτονικό χωριό Κτένι**, μετά την καταστροφή του από αρβανίτικη συμμορία, εγκατέλειψαν τον τόπο τους και μ' επικεφαλής τον πλούσιο κτηνοτρόφο Ιωάννη Τράντα ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν στην Κοζάνη, ενώ την ίδια εποχή πενήντα οικογένειες από τα Ακροκεραύνια όρη της βόρειας Ηπείρου με αρχηγό τον Παπαγκίκα έφτασαν στην Κοζάνη.

Ραγδαία ανάπτυξη και ακμή

Από την εποχή αυτή η Κοζάνη μπήκε στο δρόμο της ταχύτατης ανάπτυξης και ακμής, με κύριες ασχολίες των κατοίκων τη βιοτεχνία και το εμπόριο. Στο 1664 ο Χαρίσιος Τράντας, γιος του Ιωάννη Τράντα, έφερε στην πόλη φιρμάνι, με το οποίο αυτή αναγνωριζόταν ως «μαλικανές», δηλαδή κτήση της μητέρας του σουλτάνου και για το λόγο αυτό οι κάτοικοί της έμπαιναν υπό την προστασία της ίδιας και των προνομίων που ο «μαλικανές» συνεπαγόταν. Ο ίδιος στα 1664 θεμελίωσε, με την άδεια άλλου φερμανιού, τον κεντρικό ναό του αγίου Νικολάου, δημιούργησε την αγορά, δεντροφύτευσε τους δρόμους, έστησε μεγάλες και μεγαλοπρεπείς οικοδομές, οργάνωσε την πόλη σε κοινότητα και γενικά της έδωσε μορφή αστική. **Στα 1668 ιδρύθηκε η βιβλιοθήκη και το πρώτο δημοτικό σχολείο** με πρώτο δάσκαλο το Σερβιώτη Γεώργιο Κονταρή. Στο μεταξύ από νωρίτερα είχε αρχίσει και συνεχιζόταν η επικοινωνία με την Ευρώπη. Τα προϊόντα της Κοζάνης (αλατζάδες, κιλίμια, κάπες, κρόκος) έφταναν στις ευρωπαϊκές αγορές και ανταλλάσσονταν με τα δημιουργήματα της τεχνικής της Ευρώπης. Ανήσυχτοι και δραστήριοι Κοζανίτες μετανάστευαν σε χώρες της κεντρικής κυρίως Ευρώπης και προόδευαν στο εμπόριο και σ' άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Οργανώνονταν εκεί σε συντεχνίες, αδελφότητες και κοινότητες, πλούτιζαν και μορφώνονταν, μα πάνω απ' όλα με κάθε τρόπο βοηθούσαν και ευεργετούσαν την πατρίδα τους.

Ο 18^{ος} αιώνας ήταν, θα λέγαμε, ο χρυσός αιώνας για την Κοζάνη. Εμπορεύματα και εμβάσματα από την Ευρώπη και μαζί με αυτά και οι εξελίξεις του πολιτισμού έρχονταν απανωτά στην Κοζάνη, **ιδρύθηκε στα 1745 η Στοά**, η περίφημη σχολή, **την ίδια χρονιά μεταφέρθηκε από τα Σέρβια η έδρα της Επισκοπής, μετονομάστηκε η Επισκοπή σε Σερβίων και Κοζάνης και ανεγέρθηκε το επισκοπικό μέγαρο**, κτίστηκαν τα μεγαλύτερα και ωραιότερα αρχοντικά, καθιερώθηκε η λειτουργία δύο φορές τη βδομάδα λαϊκής αγοράς και **συστάθηκε από τους Κοζανίτες της Ουγγαρίας η Κομπανία με κύριο σκοπό την ενίσχυση της παιδείας του λαού της πατρίδας τους**. Έτσι η Κοζάνη αναδείχθηκε σε σπουδαίο οικονομικό, πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο μιας μεγάλης περιοχής, στην οποία αποκλειστική ασχολία των κατοίκων ήταν η

γεωργία. Όμως υπήρξαν και καιροί χαλεποί. Οι διαφορές ανάμεσα στους ντόπιους και στους απόδημους στην Ουγγαρία Κοζανίτες για θέματα που αφορούσαν τη διαχείριση της σχολής, τα απαγορευτικά μέτρα της αυτοκράτειρας Θηρεσίας στην εισαγωγή εμπορευμάτων από αλλοδαπούς, η λεηλασία της πόλης στα 1770 από μπέηδες των γύρω τουρκοχωριών και τέλος, η αιματηρή διένεξη ανάμεσα στις θανάσιμα αλληλομισούμενες παρατάξεις του Γεωργίου Αυλιώτη και του Ρούση Κοντορούση, ήταν πλήγματα καίρια για την πόλη.

Με την ανατολή του 19ου αι. άρχισε να αναθερμαίνεται η οικονομική και πνευματική ζωή και η πόλη να αναλαμβάνει από τα προσωρινά δεινά. Στα 1813 ανεγέρθηκαν νέο σχολείο και ο «Οίκος Βελτιώσεως» για τη στέγαση της βιβλιοθήκης και τη φιλοξενία των διανοούμενων. Στα 1855 κτίστηκε το κωδωνοστάσι του ναού του αγίου Νικολάου. Στα 1866 συστάθηκε το Μουράτειο κληροδότημα για τις σπουδές των νέων. Στα 1873 η βιβλιοθήκη εμπλουτίστηκε κι απέκτησε νέα αίθουσα, ιδρύθηκαν ο φιλεκπαιδευτικός σύλλογος «Φοίνιξ» και το πρώτο παρθεναγωγείο. **Στα 1879 η πόλη αναγνωρίστηκε σε δήμο**, με πρώτο δήμαρχο το Νικόλαο Χαλκιά. **Στα 1882 η επισκοπή προήχθη σε μητρόπολη** και στα 1898 συστάθηκε το «Κεντρικόν γραφείον» για τον συντονισμό της δράσης των συντεχνιών, θεμελιώθηκε το Βαλταδώρειο γυμνάσιο και παραδόθηκαν στην εξυπηρέτηση των αναγκών των κατοίκων πολλά δημοτικά έργα. Αλλά και ο 19^{ος} αι. είχε τις πικρές μέρες του. Δύο φορές, μία στα 1824 από το Βεληγκέκα κι άλλη μία στα 1830 από τον Ασλάν μπέη, η πόλη ληστρικά λεηλατήθηκε κι έχασε τους πολύτιμους θησαυρούς της. **Εξάλλου, τέσσερεις φορές ο πληθυσμός της αποδεκατίστηκε από φοβερές επιδημίες**, στα 1824 από πανώλη, στα 1855 από χολέρα, στα 1889 και 1897 από δεφθερίτιδα.

Ο 20ος αι. βρήκε την Κοζάνη πάλι σε ανάπτυξη. **Στα 1902 ιδρύθηκε η φιλαρμονική ΠΑΝΔΩΡΑ**. Στα 1903 ιδρύθηκε η Φιλόπτωχος Αδελφότης Κυριών Κοζάνης κι από τα 1904 λειτούργησε το «Κυριακόν σχολείον», ενώ την ίδια εποχή γνωστοποιήθηκαν μεγάλες δωρεές, όπως του Παύλου Χαρίση, του Ξενοφώντα Τριανταφυλλίδη, των Βαλταδώρων, του Μούκα, του Δρίζη. Κατά την περίοδο του μεσοπολέμου εγκαινιάστηκε η Χαρίσειος

γεωργική σχολή (κληροδότημα Π. Χαρίση), ανεγέρθηκαν νέα κτίρια, εκτελέστηκαν ρυμοτομικά και εξωραϊστικά έργα, ιδρύθηκαν το διδασκαλείο, το γυμνάσιο θηλέων, η εμπορική σχολή και το ωδείο κι εμφανίστηκαν οι πρώτες εκσυγχρονισμένες βιομηχανίες.

Από τη λήξη του Β΄ παγκόσμιου πολέμου και μέχρι σήμερα η πόλη απέκτησε αεροπορική και σιδηροδρομική συγκοινωνία, ανεγέρθηκαν το Μαμάτσειο Νοσοκομείο, το Κοβεντάρειο μέγαρο και η Κοβεντάρειος προσθήκη στο δημοτικό κατάστημα, το Τιάλειο εκκλησιαστικό γηροκομείο, το κτίριο του Γκέρτσου εκκλησιαστικού ιδρύματος, το διοικητήριο, το δικαστικό μέγαρο, το κτίριο του ιστορικολαογραφικού μουσείου, το δημοτικό εμπορικό μέγαρο, το πνευματικό κέντρο, επισκευάστηκε και ανακαινίστηκε ο καθεδρικός ναός του αγίου Νικολάου και παραδόθηκαν στη χρήση άλλα σημαντικά έργα.

Αναστασία Ραφαϊλίδου, μαθήτρια Γ4.

Βιβλιογραφία: ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ - ΑΡΙΘΜ. 6 - Ανά τας οδούς και τα ρύμας της Κοζάνης... του Λάζαρου Αθ. Παπαϊωάννου

